OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Vastine

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Erityisasiantuntija Sonja Sjöman

17.9.2026

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Vastine hallituksen esityksestä (HE 127/2026 vp) annettujen lausuntojen johdosta (hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 25 luvun muuttamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi – ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpano)

Lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä vastinetta otsikkoasiassa.

Oikeusministeriö toteaa asiassa kunnioittavasti seuraavan:

1 Yleistä lausunnoista

Tämän vastineen laatimista varten oikeusministeriön käytössä ovat olleet hallituksen esitystä HE 127/2026 vp (jäljempänä ”hallituksen”, ”esitys”), koskien eduskunnan perustuslakivaliokunnan lakivaliokunnalle antama lausunto (11.9.2026, PeVL 53/2026 vp) ja perustuslakivaliokunnan pyytämät ja saamat asiantuntijalausunnot seuraavilta tahoilta: professori Dan Helenius ja apulaisprofessori Anu Mutanen, sekä eduskunnan lakivaliokunnan pyytämät ja saamat asiantuntijalausunnot seuraavilta tahoilta: sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sisäministeriö, Helsingin poliisilaitos, Rajavartiolaitos, Syyttäjälaitos, Helsingin käräjäoikeus, Lupa- ja valvontaviraston työsuojeluosasto (työsuojeluviranomainen), yhdenvertaisuusvaltuutettu, lapsiasiavaltuutettu, Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI, professori Sakari Melander, apulaisprofessori Tatu Hyttinen,

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Suomen Asianajajat, Rikosuhripäivystys Monika-Naiset liitto ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry ja Elinkeinoelämän Keskusliitto EK.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa (11.9.2026, PeVL 53/2026 vp) perustuslakivaliokunta esittää valiokunnan päätösesityksenä, että esityksen sisältämät lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä, 1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan sen 25 luvun 3 d §:n täsmällisyydestä tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon. Lausunnossa **edellytetään, että jotta rikoslain** (RL) **25 luvun muuttamista koskeva eli 1. lakiehdotus voitaisiin käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä, mainittuun rikoslain lukuun ehdotettua uutta 3 d §:ää muutetaan** siten, että siinä säädetään hallituksen esityksessä lainkohdan perusteluissa käsitellystä, säännöksessä tarkoitetun palvelun yhteydestä ihmiskaupparikokseen. Tämän johdosta oikeusministeriö ehdottaa ehdotetun säännöksen tunnusmerkistön muuttamista seuraavasti: (muutosehdotus lihavoituna ja alleviivattuna): ”Joka käyttää 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteeksi tietämänsä henkilön **tässä asemassa** suorittamaa palvelua, on tuomittava *ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.” Asiaa käsitellään perustuslakivaliokunnan ja yhden asiantuntijalausunnon pohjalta tarkemmin jäljempänä vastineen jaksossa 2.1.

Lisäksi mainitussa perustuslakivaliokunnan lausunnossa kehotetaan pohtimaan toissijaisuuslausekkeen lisäämistä rikoslain 20 luvun 8 §:ään (seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö), jotta jo lakitekstistä kävisi selkeämmin ilmi se esityksen perusteluissa (s. 100) todettu seikka, että ehdotettua uutta säännöstä (rikoslain 25 luvun 3 d §) olisi syytä pitää ensisijaisena rangaistussäännöksenä suhteessa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön. Oikeusministeriö ei pidä toissijaisuuslausekkeen säätämistä tarpeellisena. Asiaa käsitellään perustuslakivaliokunnan ja muutaman asiantuntijalausunnon pohjalta tarkemmin jäljempänä vastineen jaksossa 2.2.

Asiantuntijalausunnoista ilmenee, että esitystä kannatetaan laajasti. Asiantuntijalausunnoissa on kuitenkin esitetty myös useita jossain määrin kriittisiä huomioita. Näistä keskeisimmät koskevat edellä mainittujen, myös perustuslakivaliokunnan lausunnossa käsiteltyjen seikkojen lisäksi, neljää pääteemaa:

1. Uusi kriminalisointi: ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö
    a. Säännöksen soveltamisalan laajuus palvelua koskevan tunnusmerkin vuoksi
    b. Säännöksen syyksiluettavuusedellytys
    c. Enimmäisrangaistus

2. Pakkokeinolain, poliisilain ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muutokset
3. Ihmiskauppasäännöksen (RL 25:3) täydentäminen sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevalla teon tarkoituksella mutta ei muilla tarkoituksilla
4. Määräyksenantovaltuus lakiin kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta

Lisäksi joissakin lausunnoissa kiinnitettiin huomiota erityisesti seuraaviin asioihin:

- Oikeudenkäymiskaareen ehdotetut muutokset: vastakuulusteluoikeuden käytännön toteutuminen
- Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö: Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa koskeva kaksoisrangaistavuuden vaatimus
- Liiketoimintakielto ja muut seuraamukset
- Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö ja työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus
- Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön suhde sopimusoikeuteen ja hankintalainsäädäntöön
- Sijaissynnyttäjäksi saattamista koskeva ihmiskauppa: lapsen huoltajuus ja sijaissynnytetyn lapsen asema
- Ihmiskaupan uhrien auttaminen: tarkoituksenmukainen ja turvallinen majoitus (muutosdirektiivillä muutettu 11 artiklan 5 kohta ja artiklaan lisätty uusi 5 a kohta)
- Lapsiin liittyvät erityiset näkökohdat
- Resurssikysymykset

Oikeusministeriö ehdottaa 1. lakiehdotuksen sisältämän, rikoslain 25 lukuun ehdotetun uuden 3 d §:n tunnusmerkistön täsmentämistä edellä lausutusti perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella ja katsoo, että hallituksen esitystä on lausuntojen valossa muilta osin pidettävä edelleen perusteltuna. Oikeusministeriö katsoo, että asiantuntijakuulemisissa on käsitelty merkittäviä kysymyksiä mutta ettei sellaisia olennaisia seikkoja ole asiantuntijoiden lausunnoissa esitetty, joita hallituksen esityksen valmistelussa ei ollut jo otettu huomioon.

Seuraavassa esitetään oikeusministeriön yksityiskohtaiset kannanotot perustuslakivaliokunnan esiin nostamiin seikkoihin sekä keskeisiin asiantuntijalausunnoissa esitettyihin huomautuksiin. Lausunnonantajien huomioita on tiivistämistä varten lyhennetty ja ryhmitelty uudestaan ja niiden kieliasua on yhtenäistetty. Lausumia ei pääsääntöisesti ole toistettu siltä osin kuin lausunnonantajat ovat

ilmoittaneet kannattavansa esityksen hyväksymistä tai lausunnoissa tuetaan tai toistetaan esityksen ehdotuksia tai argumentaatiota taikka muissa lausunnoissa jo esitettyä.

2 Perustuslakivaliokunnan lausunnossa esiin nostetut seikat

2.1 Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva tunnusmerkistö (RL 25:3d): palvelun ja ihmiskaupan välinen kytkös

Perustuslakivaliokunta on edellä todetusti antanut esityksestä lakivaliokunnalle lausunnon (11.9.2026, PeVL 53/2026 vp). Lausunnossa (kohta 4) todetaan rikoslain 25 luvun muuttamista koskevaa 1. lakiehdotusta koskien, että perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan esityksessä vain lainkohdan perusteluissa käsitelty säännöksessä tarkoitetun palvelun yhteys ihmiskaupparikokseen muodostaa sellaisen rajauksen rangaistavuuden alaan, että siitä on rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vuoksi säädettävä laissa. Perustuslakivaliokunnan mukaan tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Myös professori Dan Heleniuksen kirjallisessa lausunnossa (1.9.2026) kiinnitetään samaan asiaan huomiota. Lausunnossa katsotaan, että säännöksessä voisi olla syytä tuoda selkeämmin esiin se perusteluissa todettu seikka, että säännöksen soveltaminen edellyttäisi, että ihmiskaupparikoksen uhria hyväksikäytetään juuri käytettävän palvelun suorittamiseksi palvelun käyttäjälle. Lausunnossa katsotaan, että säännöksen sanamuoto ei vaikuttaisi periaatteessa edellyttävän tällaista yhteyttä palvelun ja ihmiskaupparikoksen välillä.

Asiaa käsiteltiin myös perustuslakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa 2.9.2026.

> **Oikeusministeriö** toteaa, että hallituksen esitystä annettaessa ehdotettu säännös on arvioitu rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimukset täyttäväksi, eikä esitykseen siksi ole sisällytetty kyseistä säännöstä koskien mainintaa perustuslakivaliokunnan lausunnon suotavuudesta, ottaen huomioon edellä lausunnoissa nostettua seikkaa koskien se, että säännöksen soveltamisalaa rajaavaa palvelun yhteyttä ihmiskaupparikokseen voidaan pitää ilmeisenä ottaen huomioon säännöksen nimikkeessä oleva hyväksikäyttö-sana sekä se, että esityksen perusteluissa (s. 98) asia on todettu nimenomaisesti: ”*Palvelulla tarkoitettaisiin kaikenlaisia palveluita, joita ihmiskaupparikoksen kohteena oleva henkilö voi eri tilanteissa suorittaa juuri tässä ominaisuudessa. Ihmiskaupan*

kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan säännöksen soveltaminen edellyttäisi luonnollisesti, että ihmiskaupparikoksessa, kuten esimerkiksi sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevassa ihmiskaupassa, uhria hyväksikäytetään juuri käytettävän palvelun suorittamiseksi asiakkaalle tai muulle palvelun käyttäjälle, kuten esimerkiksi sijaissynnytyksellä lapsen haluavalle pariskunnalle. Säännös ei siten soveltuisi tilanteessa, jossa henkilö olisi ihmiskaupparikoksen kohteena mutta suoritettavalla palvelulla ei olisi yhteyttä ihmiskaupparikokseen."

Oikeusministeriö kuitenkin toteaa, että perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta, mukaillen myös professori Dan Heleniuksen lausunnossa esiin tuotua, hallituksen esityksessä ehdotettua uutta säännöstä olisi perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla muutettava toiseen muotoon. Oikeusministeriö ehdottaa rikoslain 25 lukuun ehdotetun uuden säännöksen sanamuodon muuttamista seuraavasti (muutosehdotus alleviivattuna ja lihavoituna):

”3 d §

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

Joka käyttää 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteeksi tietämänsä henkilön **tässä asemassa** suorittamaa palvelua, on tuomittava *ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”

Oikeusministeriö katsoo, ettei muutoksella olisi vaikutusta esityksessä ehdotettuun säännöksen soveltamisalaan vaan että kyse olisi säännöksen täsmentämisestä tuomalla esityksen perusteluissa mainittu, säännöksen soveltamisalaa rajaava edellytys säännöksessä tarkoitetun palvelun ja ihmiskaupparikoksen välisestä yhteydestä myös nimenomaisesti osaksi säännöksen sanamuotoa.

2.2 Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö (RL 25:3d) ja lainkonkurrenssi: säännöksen suhde rikoslain 20 luvun 8 §:ään (seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö)

Edellä mainitussa perustuslakivaliokunnan lausunnossa (kohta 5) perustuslakivaliokunta kiinnittää laillisuusperiaatteen kannalta huomiota ehdotetun rikoslain 25 luvun 3 d §:n (ihmiskaupan kohteena

olevan henkilön hyväksikäyttö) ja seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan 20 luvun 8 §:n väliseen suhteeseen. Lausunnossa todetaan, että voisi olla syytä pohtia toissijaisuuslausekkeen lisäämistä rikoslain 20 luvun 8 §:ään, jotta jo lakitekstistä kävisi selkeämmin ilmi se esityksen perusteluissa (s. 100) todettu seikka, että ehdotettua uutta säännöstä olisi syytä pitää ensisijaisena rangaistussäännöksenä suhteessa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.

Myös professori Dan Heleniuksen kirjallisessa lausunnossa (1.9.2026) kiinnitetään huomiota samaan asiaan ja katsotaan, että ehdotetun uuden säännöksen perusteluissa lainkonkurrenssista todetun selventämiseksi lakitekstissä ja soveltamisongelmien välttämiseksi voisi olla syytä pohtia toissijaisuuslausekkeen lisäämistä rikoslain 20 luvun 8 §:ään. Lausunnossa tuodaan esiin, että ehdotettavalla uudella kriminalisoinnilla suojeltavat oikeushyvät, kuten henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus ja yksityiselämän suoja, ovat osin samoja, joita suojellaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevalla kriminalisoinnilla.

Lisäksi professori Anu Mutasen kirjallisessa lausunnossa (1.9.2026) katsotaan täsmällisyyden kannalta jäävän epäselvyyttä ehdotetun uuden säännöksen ja rikoslain 20 luvun 8 §:n soveltamisen rajapinnasta.

Apulaisprofessori Tatu Hyttisen kirjallisessa lausunnossa (4.9.2026) puolestaan katsotaan, että voidaan myös pohtia, pitäisikö tekijä tuomita säännösten päällekkäisyystilanteissa molemmista rikoksista eli sekä rikoslain 20 luvun 8 §:n että ehdotetun uuden 25 luvun 3d §:n mukaisesta rikoksesta. Lausunnon mukaan voidaan kysyä, onko rikoslain 20 lukuun (seksuaalirikokset) ja rikoslain 25 lukuun (vapauteen kohdistuvat rikokset) sisältyvillä hyväksikäyttörikoksilla samat oikeushyvät. Jos oikeushyvä eroavat toisistaan ja seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön katsotaan loukkaavan ensisijaisesti uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön ensisijaisesti uhrin vapautta, se voisi jossakin tilanteissa puoltaa molempien tunnusmerkistöjen soveltamista samassa tapauksessa. Lausunnon mukaan vakiintuneen konkurrenssiopin nojalla ei ole täysin poissuljettua, että molemmat säännökset tulisivat samassa yhteydessä sovellettaviksi. Lausunnossa suositetaan, että lakivaliokunta täsmentäisi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön liittyviä lainkonkurrenssiopillisia kysymyksiä.

Lisäksi professori Sakari Melanderin kirjallisessa lausunnossa (8.9.2026) katsotaan, että vaikuttaa siltä, että ehdotettu säännös sekä rikoslain 20 luvun 8 ja 9 § muodostaisivat suhteellisen vaikeaselkoisen kokonaisuuden, koska säännösten soveltamisalat ovat osittaisesta päällekkäisyydestään huolimatta osin erilaiset ja koska ne sisältävät erilaisia edellytyksiä teon rangaistavuudelle muun muassa syyksiluettavuutta koskien. Lausunnon mukaan sääntelykokonaisuuden toimivuutta olisi syytä seurata.

Myös yhdenvertaisuusvaltuutetun kirjallisen lausunnon (1.9.2026) mukaan mainittujen kahden säännöksen suhde voi muodostaa haasteita käytännön soveltamisessa.

Ehdotetun uuden säännöksen suhdetta rikoslain 20 luvun 8 §:ään (seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö) käsiteltiin myös lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa 8.9.2026.

> **Oikeusministeriö** viittaa hallituksen esityksessä sivulla 100 ehdotetusta uudesta säännöksestä ja sen suhteesta rikoslain 20 luvun 8 §:ään lausuttuun: ”*Seksuaalista hyväksikäyttöä koskien säännös olisi osin päällekkäinen 20 luvun 8 §:n mukaisen seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kanssa. Päällekkäisyys koskisi suhteessa uhrin asemaan ihmiskaupparikoksen uhrina tiedon tasolle korotetun asteisesti tahallista seksuaalista hyväksikäyttöä merkitsevän ihmiskaupan uhrin suorittaman palvelun käyttämistä. Tilanteessa, jossa tekijän menettely täyttää useamman eri rikoksen tunnusmerkistön, on kyse lainkonkurrenssikysymyksestä. Mainitun päällekkäisyyden osalta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä olisi moitittavampana syytä pitää ensisijaisena rangaistussäännöksenä suhteessa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.*”
>
> Suojeltavia oikeushyviä koskien oikeusministeriö viittaa lisäksi hallituksen esityksessä sivulla 101 lausuttuun koskien ehdotetun uuden säännöksen soveltumista mahdollisesti samanaikaisesti esimerkiksi raiskausta koskevan säännöksen kanssa: ”*Niissä ehdotettavaa uutta kriminalisointia koskevissa tilanteissa, joissa olisi kyse seksuaalista hyväksikäyttöä merkitsevän ihmiskaupan kontekstissa suoritettavan palvelun käyttämisestä, voisi olosuhteista riippuen täyttyä myös jokin rikoslain 20 luvussa säädetty seksuaalirikoksen tunnusmerkistö. Tältä osin voidaan viitata rikoslain 20 luvun kokonaisuudistusta koskevissa lain esitöissä todettuun seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tilanteissa, joissa teon kohde on ihmiskaupan uhri. Kyseisissä esitöissä todetaan, että näissä tilanteissa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön syyllistyvä, joka tietää sukupuoliyhteyden kohteen olevan ihmiskaupan uhri, voisi olosuhteista riippuen syyllistyä myös raiskaukseen tai seksuaaliseen kajoamiseen taikka näiden rikosten törkeään tekomuotoon, koska ihmiskaupan uhrin osallistumista seksuaaliseen tekoon ei yleensä voisi pitää vapaaehtoisena. Tällöin tekijä voitaisiin tuomita molemmista rikoksista. (HE 13/2022 vp, s. 122 ja siinä viitattu HE 221/2005 vp, s. 55.)*”

Oikeusministeriö nostaa esiin myös syyttäjälaitoksen kirjallisen lausunnon (31.8.2026), jossa hallituksen esityksessä ehdotettavan uuden säännöksen ja rikoslain 20 luvun 8 §:n välistä suhdetta koskevasta konkurrenssikysymyksestä todettua pidetään selventävänä.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen esityksessä lausuttu on perusteltu ja ettei ole tarvetta säätää toissijaisuuslausekkeella ehdotetun uuden säännöksen suhteesta rikoslain 20 luvun 8 §:ään.

3 Keskeisimmät lakivaliokunnan käsittelyssä kriittisin huomioin esiin nostetut seikat

3.1 Uusi kriminalisointi: ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

3.1.1 Säännöksen soveltamisalan laajuus palvelua koskevan tunnusmerkin vuoksi

Professori Sakari Melanderin kirjallisessa lausunnossa katsotaan, että koska hallituksen esityksen perusteluissa sinänsä perustellusti todetaan, että säännöksessä (RL 25:3d) tarkoitetulla palvelulla tarkoitettaisiin kaikenlaisia palveluita, joita ihmiskaupparikoksen kohteena oleva henkilö voi eri tilanteissa juuri tässä ominaisuudessa suorittaa, ehdotettu uusi kriminalisointi muodostuisi palvelun käsitteen osalta soveltamisalaltaan varsin laajaksi ja rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta ainakin jossain määrin ennakoimattomaksi ja ongelmalliseksi. Lausunnossa kuitenkin toisaalta katsotaan, että lienee epätodennäköistä, että palvelun käsitettä olisi mahdollista säännöstasolla täsmentää ilman, että säännös muodostuisi suppeammaksi kuin muutosdirektiivin mukainen 18 a artiklan sisältämä velvoite, koska mainitussa artiklassa palvelun käsitettä käytetään ilman sen merkityssisältöä rajaavia kvalifikaatioita.

Myös apulaisprofessori Tatu Hyttisen kirjallisessa lausunnossa katsotaan ehdotetun kriminalisoinnin soveltamisalaan liittyvän laajuus- ja epätäsmällisyysongelmia. Lausunnon mukaan periaatteessa esimerkiksi kuka tahansa ravintolan asiakas, jota on palvellut ihmiskaupan uhri, voisi päätyä epäillyn asemaan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä. Lausunnossa katsotaan, ettei ehdotetun säännöksen soveltamisalaan sisältyvä korotettu tahallisuusvaatimus ratkaisisi mainittuja ongelmia, koska se, onko henkilö tiennyt ravintolan työntekijään liittyvästä ihmiskaupasta, voitaisiin lausunnon mukaan lähtökohtaisesti selvittää vasta poliisin esiselvityksessä tai esitutkinnassa tai sitä myöhemmissä rikosprosessin vaiheissa. Lausunnossa kuitenkin toisaalta katsotaan, että

muutosdirektiivin asettamien velvoitteiden vuoksi tunnusmerkistön muokkaaminen suppeammaksi voisi olla ainakin lainvalmistelun tässä vaiheessa hankala tehtävä. Lausunnossa pidetään pohdinnan arvoisena sitä, että lakivaliokunta korostaisi, että ehdotetun tunnusmerkistön soveltamisala on perusteltua pitää suppeana, ja suositellaan, että lakivaliokunta pyrkisi perusteluissaan jäsentämään säännöksen soveltamisalaa.

Lisäksi apulaisprofessori Anu Mutasen kirjallisessa lausunnossa katsotaan, että säännöksen soveltamisala vaikuttaisi huomattavan laajalta ja että epäselväksi jäisi, millä perustein säännös täyttäisi rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen sisältämän täsmällisyysvaatimuksen. Lausunnon mukaan olisi syytä arvioida vielä mahdollisuuksia kriminalisoinnin tarkempaan kohdentamiseen.

Ehdotettavan uuden kriminalisoinnin, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön soveltamisalan laajuutta ”palvelua” koskevan tunnusmerkin vuoksi käsiteltiin myös lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa 8.9.2026.

> **Oikeusministeriö** pitää palvelua koskevan tunnusmerkin laajuudesta esitettyjä huomioita tärkeinä. Oikeusministeriö katsoo kuitenkin, että ehdotettava säännös edustaa siinä määrin tasapainoista ratkaisua, jossa on pyritty huomioimaan samaan aikaan sekä muutosdirektiivin kyseinen kriminalisointivelvoite että rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämä täsmällisyys, että säännöstä voidaan palvelua koskevan tunnusmerkin osalta pitää laillisuusperiaatteen kannalta hyväksyttävänä. Oikeusministeriö katsoo, että säännöksen soveltamisalaa on esityksessä täsmennetty ja rajattu ja ehdotetaan tässä vastineessa perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta säännöstekstissä täsmennettäväksi riittävästi niiltä osin kuin muutosdirektiivin kriminalisointivelvoite tällaisen sallii. Näiden täsmennysten ja rajausten osalta oikeusministeriö viittaa ensinnäkin hallituksen esityksen sivuilla 49 ja 97–100 lausuttuun. Esityksessä käsitellään erityisen runsain esimerkein rangaistavuuden alan laajenemisen käytännön kannalta erityisen merkityksellisessä pakkotyön kontekstissa suoritettavia palveluita, eikä kaikkia täsmennyksiä ja esimerkkejä toisteta tässä. Esityksessä todetaan mainituilla sivuilla muun muassa seuraavaa:
>
> > Esimerkkeinä säännöksessä tarkoitetusta palvelusta voidaan mainita voimassa olevassa ihmiskaupan tunnusmerkistössä tarkoitettuun pakkotyöhön saatetun henkilön pakkotyönä suorittama palvelu (esimerkiksi

tarjoilijan tai kokin palvelun käyttäminen ravintolan asiakkaana, laitossiivoojan tai kotisiivoojan käyttö, rakennustyötä koskeva palvelu, myös alihankintatilanteet), mainitussa tunnusmerkistössä tarkoitettu seksuaalista hyväksikäyttöä, eli 20 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua tai siihen rinnastettavaa seksuaalista hyväksikäyttöä, merkitsevä seksuaalipalvelu sekä esityksessä ihmiskauppasäännökseen lisättäväksi ehdotettavaa sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön suorittama, lapsen kohdussa kantamista ja synnyttämistä koskevan palvelu. Kaikkiin ihmiskauppaa merkitseviin hyväksikäytön muotoihin ei välttämättä ole lähtökohtaisesti vaikeuksitta miellettävissä palvelun käyttäjää.

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan säännöksen soveltaminen edellyttäisi luonnollisesti, että ihmiskaupparikoksessa uhria hyväksikäytetään juuri käytettävän palvelun suorittamiseksi palvelun käyttäjälle

Säännöksessä tarkoitetusta palvelusta voitaisiin katsoa käytännössä yleensä suoritettavan rahallinen tai muu korvaus, mutta tämä ei olisi säännöksen soveltamisen edellytys. Palvelusta korvauksen voisi suorittaa palvelun käyttäjä tai kolmas, eli palvelua ei välttämättä ostettaisi itselle. Tekijänä olisi pidettävä sekä henkilöä, joka käytännössä vastaanottaisi palvelun, että henkilöä, joka ostaisi palvelua toiselle.

Palvelun käyttämisenä ei pidettäisi tilannetta, jossa henkilö ostaa valmiin tuotteen, joka on valmistettu ihmiskauppaa merkitsevissä työoloissa. Tällaisista säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävistä tilanteista voidaan mainita esimerkkeinä pakkotyöllä valmistetun valmiin vaatekappaleen ostaminen vaatekaupasta ja marjapakasteen ostaminen ruokakaupasta. Muutosdirektiivin johdanto-osan 26 kappaleen mukaan kriminalisointivelvoite ei koske asiakkaita, jotka ostavat hyväksikäyttöä merkitsevissä työoloissa tuotettuja tuotteita, koska he eivät ole palvelun käyttäjiä.

Teko olisi rangaistava vain tahallisena. Suhteessa uhrin asemaan ihmiskaupparikoksen kohteena tekijältä edellytettäisiin tietoa siitä, että palvelua suorittava henkilö on ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan kohteena.

Monika-Naiset liitto ry:n kirjallisessa lausunnossa (2.9.2026) katsotaan, että esityksen perusteluista ei kävisi riittävän selvästi ilmi, milloin pakkoavioliiton aikana tehtävä kotityö tai hoivatyö katsottaisiin ehdotettavassa uudessa säännöksessä tarkoitetuksi ihmiskaupan uhrin suorittamaksi palveluksi ja että epäselväksi jäisi myös, kattaako uusi säännös tilanteen, jossa puoliso hyötyy pakottamisesta muulla tavalla kuin käyttämällä uhrin suorittamaa palvelua. Lausunnossa pidetään tärkeänä, että säännöksen soveltamista selvennetään kattamaan tilanteet, joissa ihmiskaupan tekijä, palvelun käyttäjä ja hyväksikäytöstä hyötyvä henkilö ovat eri henkilöitä.

Pakkoavioliiton suhdetta ehdotetussa uudessa säännöksessä tarkoitettuun palvelun käyttöön käsiteltiin myös lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa 4.9.2026.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivuilla 97–99 lausuttuun. Esityksessä mainitaan mainituilla sivuilla esimerkkeinä säännöksessä tarkoitetusta palvelusta pakkotyöhön saatetun henkilön pakkotyönä suorittama palvelu, seksuaalista hyväksikäyttöä merkitsevä seksuaalipalvelu sekä sijaissynnyttäjän lapsen kohdussa kantamista ja synnyttämistä koskeva palvelu. Esityksessä todetaan, että kaikkiin ihmiskauppaa merkitseviin hyväksikäytön muotoihin ei välttämättä ole lähtökohtaisesti vaikeuksitta miellettävissä palvelun käyttäjää.

Oikeusministeriö katsoo, että Monika-Naiset liitto ry:n lausunnossa esiin nostettu kysymys siitä, missä tilanteissa pakkoavioliitossa voisi mahdollisesti puolisoiden välillä ilmetä ehdotetussa säännöksessä tarkoitettua palvelua, jäisi tapauskohtaisesti oikeuskäytännössä ratkaistavaksi. Oikeusministeriö katsoo ehdotetun säännöksen sanamuodon ilmaisevan kuitenkin yksiselitteisesti, ettei säännös kata palvelun käyttämisen lisäksi muuta hyötymistä. Oikeusministeriö katsoo lisäksi, että pakkoavioliittotilanteissa puolison osalta voisi tilanteesta riippuen kyseeseen tulla osallisuus ihmiskaupparikokseen, ottaen muun muassa huomioon, että ihmiskauppasäännöstä koskevien aiempien esitöiden (HE 65/2024 vp, s. 58) mukaan

pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon saattamisessa voi olla kysymys myös avioliitosta tai siihen rinnastettavasta liitosta irtautumisen estämisestä.

Palvelun käyttäjän henkilön osalta oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivuilla 98 lausuttuun ja katsoo, että kyseisestä sinänsä muuta palvelun käytön tilannetta kuin pakkoavioliiton kontekstia koskevaa tilannetta koskevasta maininnasta käy ilmi, että ehdotettu säännös kattaa palvelun käyttäjän osalta tilanteet, joissa ihmiskaupparikoksen tekijä ja palvelun käyttäjä ovat eri henkilöitä.: ”- - *ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan säännöksen soveltamisalaan kuuluisi kolmanneksi myös sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön suorittaman palvelun käyttäminen. Tässä olisi kyse sijaissynnyttäjän lapsen kohdussa kantamista ja synnyttämistä koskevan palvelun käyttämisestä, jossa tekijänä olisi lapsen aiottu adoptiovanhempi tai muu vastaava vastaanottaja, joka ei kuitenkaan olisi osallistunut kyseessä olevaan ihmiskaupparikokseen eli sijaissynnyttäjän saattamiseen sijaissynnyttäjäksi.*”

Oikeusministeriö katsoo, että esityksen perustelut ovat lausunnossa esiin tuoduilta osin riittävät.

3.1.2 Säännöksen syyksiluettavuusedellytys

Monika-Naiset liitto ry:n kirjallisessa lausunnossa pyydetään lakivaliokuntaa arvioimaan, miksi esimerkiksi työperäisessä ihmiskaupassa palvelun käyttäjältä edellytetään tietoa uhrin asemasta, kun taas seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvässä ihmiskaupassa jo se, että tekijällä on syytä epäillä uhrin olevan ihmiskaupan kohteena, voi johtaa rikosvastuuseen.

Rikosuhripäivystyksen kirjallisessa lausunnossa (4.9.2026) katsotaan, ettei objektiivisesti havaittavien hyväksikäyttöviitteiden perusteella voi syntyä tietoisuutta ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttymisestä kuin erittäin harvoissa tilanteissa ja että tietoisuus voisi teoriassa täyttyä pakkotyön kontekstissa tilanteissa, joissa uhri kertoo suoraan asemastaan ja olosuhteistaan tilaajalle. Lausunnon mukaan tämän vuoksi kriminalisoinnilla tavoitellut vaikutukset, kuten ihmiskaupan kysyntään puuttuminen, eivät toteutuisi. Lausunnon mukaan ei liene perusteltua asettaa uuden rangaistussäännöksen soveltamiskynnystä niin korkeaksi, että sen merkitys uhkaa jäädä symboliseksi.

Myös Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n kirjallisessa lausunnossa (2.9.2026) katsotaan, että jos vastuu edellyttää käytännössä välitöntä ja nimenomaista tietoa työntekijän

ihmiskaupan uhrin asemasta, säännös voi jäädä tehottomaksi niissä alihankinta- ja yritysketjuissa, joissa hyväksikäytöstä taloudellisesti hyötyvä taho on kaukana työntekijän muodollisesta työnantajasta. Lausunnossa tuodaan esiin, että työperäinen ihmiskauppa ja vakava työperäinen hyväksikäyttö tapahtuvat usein rakenteissa, joissa hyväksikäytöstä taloudellisesti hyötyvä taho ei ole työntekijän muodollinen työnantaja. Lausunnossa pidetään tärkeänä, että lakivaliokunta varmistaa säännöksen perustelujen tukevan rikosoikeudellista tahallisuusarviointia myös tilanteissa, joissa palvelun käyttäjän tietoisuus ilmenee olosuhteista kokonaisuutena arvioiden. Lausunnossa todetaan, että jos tilaaja esimerkiksi tietää, ettei sovitulla hinnalla ole realistisesti mahdollista maksaa lain ja työehtosopimusten mukaisia palkkoja ja muita työvoimakustannuksia, tätä ei tulisi voida sivuuttaa arvioitaessa tilaajan tietoisuutta työntekijöiden olosuhteista.

Sosiaali- ja terveysministeriön kirjallisessa lausunnossa (1.9.2026) katsotaan, että pelkästään tiedolla työolosuhteista ja -ehdoista tai hinnasta, jolla oikeushenkilö ostaa palvelua toisesta oikeushenkilöstä, olisi haastavaa saada varmuutta siitä, että työtä tekevät ovat ihmiskaupan kohteena.

Syyttäjälaitoksen kirjallisessa lausunnossa (31.8.2026) katsotaan, että käytännön lainsoveltajan työtä helpottavana voitaisiin pitää sitä, että todettaisiin sillä, että ihmiskaupan yleisyydestä tietyllä alalla tai esimerkiksi tietyn tyyppisissä ravintoloissa olisi uutisoitu yleisesti, voivan olla jonkinlaista merkitystä osana tietoisuuden kokonaisharkintaa.

Sisäministeriön (28.8.2026), Helsingin poliisilaitoksen (3.9.2026), Helsingin käräjäoikeuden (7.9.2026), Lupa- ja valvontaviraston työsuojeluosaston (työsuojeluviranomainen) (31.8.2026), Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNIn (2.9.2026), professori Sakari Melanderin (8.9.2026), apulaisprofessori Anu Mutasen (1.9.2026) ja Suomen Asianajajien (4.9.2026) kirjallisissa lausunnoissa katsotaan, että ehdotetun säännöksen sisältämään tietoisuusedellytykseen liittyisi näyttövaikeuksia.

Ehdotettavan uuden kriminalisoinnin, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön, syyksiluettavuusedellytystä käsiteltiin myös lakivaliokunnan suullisissa kuulemisissa 4.9.2026 ja 8.9.2926.

> **Oikeusministeriö** viittaa hallituksen esityksessä sivuilla 83–85 ja 99–100 lausuttuun. Mainituilla sivuilla todetaan muun muassa seuraavaa:
>
> > Tietoa koskevan tunnusmerkin säännöksestä pois jättämistä voitaisiin perustella muun muassa sillä, että muutosdirektiivin johdanto-osan 26 kappaleessa kriminalisointivelvoitetta perustellaan ihmiskauppaa edistävään

kysyntään puuttumisella eikä tietoa koskevan tunnusmerkin sisällyttäminen ehdotettavaan pykälään ja siihen oletettavasti liittyvät jossain määrin merkittävät näyttövaikeudet välttämättä vastaisi muutosdirektiivin tarkoitusta yhtä vahvasti kuin matalammalla kynnyksellä sovellettava säännös. Toisaalta voidaan katsoa, että mitä matalammalla tahallisuuden asteella kyseiseen rikokseen voisi syyllistyä, sitä todennäköisemmin saattaisi esiintyä tilanteita, joissa esimerkiksi ravintolan vakioasiakas ei rikostutkinnan kohteeksi joutumisen pelossa olisi valmis tuomaan esiin havaitsemaansa.

Kriminalisointivelvoitteen sisältämän 18 a artiklan sanamuoto kuitenkin sisältää tahallisuutta koskevan nimenomaisen kriteerin lisäksi edellytyksen siitä, että palvelujen käyttäjä ”tietää”, että palveluja tarjoava henkilö on ihmiskaupparikoksen uhri. Artiklan täytäntöönpano edellyttää sen kattaman palvelujen käytön vuoksi varsin laajan soveltamisalan kattavaa kriminalisointia, jonka soveltamisalan rajaamista tahallisuuden ja tiedon avulla voidaan siksi pitää perusteltua. Sen, että rangaistavuuden alaa ei ehdoteta laajennettavaksi siitä, mitä 18 a artiklan täytäntöönpano välttämättä edellyttää, taustalla on myös eduskunnan valiokuntakäytäntöä koskien sekä yleisesti rikosoikeudellisten direktiivien täytäntöönpanoa että nyt kyseessä olevan muutosdirektiivin neuvotteluvaihetta. Eduskunnan lakivaliokunta on aiemmassa EU:n rikosoikeudellisten direktiivien kansallista täytäntöönpanoa koskevassa käytännössään pitänyt perusteltuna, että kansallisessa täytäntöönpanossa rajaudutaan lähtökohtaisesti vain direktiivin täytäntöönpanon kannalta välttämättömiin muutoksiin (esim. LaVM 9/2021 vp, s. 2).

Tahallisuus olisi näytettävä toteen kussakin yksittäistapauksessa kulloinkin käsillä olevan, juuri kyseistä tapausta koskevan näytön perusteella kokonaisharkintana tehtävän todistusharkinnan mukaisesti.

Muutosdirektiivin johdanto-osan kappaleessa 27 todetaan, että tekijän tietoisuus siitä, että teon kohde on ihmiskaupan uhri, olisi pääteltävissä objektiivisten tosiseikkojen perusteella, joita voisivat tapauskohtaisesti olla muun muassa uhrin työskentely- ja asumisolot, ilmeiset ulkoiset

valvontatoimenpiteet, puutteellinen kansallisen kielen taito ja ilmeiset merkit psyykkisestä tai fyysisestä vahingosta tai pelosta.

Tekoa ei ainakaan lähtökohtaisesti voitaisi pitää tahallisena vain sillä perusteella, että ihmiskaupan yleisyydestä tietyllä alalla tai esimerkiksi tietyn tyyppisissä ravintoloissa olisi uutisoitu yleisesti.

Palvelusta oikeushenkilöiden välillä maksettavaa hintaa koskevalla tietoisuudella voisi olla välillistä merkitystä arvioitaessa tietoisuutta uhrin olosuhteista.

Syyksiluettavuuden asteen asettamisesta tuottamuksen asteelle voidaan erikseen todeta, että se merkitsisi jo merkittävästi laajempaa rangaistavuuden alaa kuin mitä muutosdirektiivin mukaisen uuden 18 a artiklan mukaiset velvoitteet edellyttävät.

Lisäksi oikeusministeriö toteaa ehdotettavan uuden säännöksen ja sitä asiallisesti lähellä olevan rikoslain 20 luvun 8 §:n (seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö) syyksiluettavuusvaatimusten eroista, että säännösten kattamissa palveluissa on eroavaisuutta, jolla voidaan oikeusministeriön näkemyksen mukaan perustella erilaisia syyksiluettavuusvaatimuksia. Ehdotettava uusi säännös, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, kattaisi esityksen sivulla 98 todetusti kaikenlaiset palvelut, joita ihmiskaupparikoksen kohteena oleva henkilö voi eri tilanteissa suorittaa juuri tässä ominaisuudessa. Sen sijaan rikoslain 20 luvun 8 pykälä kattaa vain seksuaalipalveluja. Oikeusministeriö katsoo seksuaalipalvelujen ostamisen kuuluvan sellaiselle elämänalueelle, johon voidaan katsoa liittyvän eri tavalla riski palvelua suorittavan henkilön asemasta ihmiskaupan uhrina kuin yleisesti kaikkiin ehdotettavan uuden säännöksen kattamiin palveluihin, kuten esimerkiksi ruoan ostamiseen kaupan kassatyöntekijältä.

Oikeusministeriö nostaa myös esiin professori Sakari Melanderin kirjallisen lausunnon, jossa pidetään jopa välttämättömänä, että säännös sisältää korotettua tahallisuutta koskevan tunnusmerkin, jotta rangaistava käyttäytyminen voitaisiin kohdentaa moitittavaan menettelyyn.

Lisäksi oikeusministeriö nostaa esiin professori Dan Heleniuksen kirjallisen lausunnon, jossa pidetään säännöksen sisältämää korotettua tahallisuusvaatimusta perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluvan oikeasuhtaisuusvaatimuksen kannalta perusteltuna.

Oikeusministeriö pitää esityksen mukaista ehdotusta uuden säännöksen syyksiluettavuuden asteesta edelleen perusteltuna ja katsoo, että esityksessäkin esiin tuotu kokonaisharkintana tehtävä todistusharkinta mahdollistaa lausunnoissa esiin tuotujen seikkojen osalta uhrin asemaa koskevan tietoisuusvaatimuksen täyttymisen asianmukaisen arvioimisen.

3.1.3 Enimmäisrangaistus

Professori Sakari Melanderin kirjallisessa lausunnossa katsotaan, että ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytölle (RL 25:3) ehdotettua suhteellisen ankaraa kahden vuoden enimmäisvankeusrangaistusta saattaisi olla syytä vielä arvioida, ottaen erityisesti huomioon, että säännöksen soveltamisalaan kuuluu hyvin monenlaisia tekoja, joista osaa voidaan pitää suhteellisen vähäisinä. Lausunnossa enimmäisrangaistusta pidetään myös selvästi epäsuhtaisena rikoslain 20 luvun 8 §:n mukaiseen kuuden kuukauden enimmäisvankeusrangaistukseen.

Apulaisprofessori Tatu Hyttisen kirjallisessa lausunnossa katsotaan, että kahden vuoden enimmäisrangaistusta voidaan pitää hyväksyttävänä ottaen huomioon sen, että suojelukohteina ovat etenkin henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus, jotka rikosoikeudellisina suojeluobjekteina ovat rikosoikeuden ydinaluetta. Lausunnossa kuitenkin katsotaan ehdotetun enimmäisrangaistuksen rikkovan rikoslain sisäistä systematiikkaa ottaen huomioon sen eroavuus sitä asiallisesti lähellä olevan rikoslain 20 luvun 8 §:n enimmäisrangaistuksesta. Lausunnossa ei myöskään pidetä aivan selvänä sitä, että samantyyppisten hyväksikäyttörikosten selkeästi erilaisia rangaistusasteikkoja voitaisiin puoltaa erilaisilla tahallisuusvaatimuksilla.

Myös professori Dan Heleniuksen kirjallisessa lausunnossa ehdotettua rangaistusasteikkoa pidetään suhteellisuusvaatimuksen kannalta hieman ongelmallisena ottaen huomioon rikoslain 20 luvun 8 §:n huomattavasti alhaisempi enimmäisrangaistus. Lausunnossa katsotaan, että uudelle säännökselle ehdotetun enimmäisrangaistuksen yhtenä perusteluna käytetty joidenkin tekojen pitkäkestoisuus koskisi myös rikoslain 20 luvun 8 §:ää.

Enimmäisrangaistusta koskevaa asiaa käsiteltiin myös lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa 8.9.2026 ja perustuslakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa 2.9.2026.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivulla 85 lausuttuun. Ehdotettu säännös kattaisi hyvin monenlaisia tilanteita useiden eri ihmiskaupan muotojen kontekstissa, kuten esimerkiksi pakkotyötä koskevan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön oikeushenkilön toiminnassa, mikä saattaa olla huomattavankin pitkäkestoista ja suunnitelmallista. Lisäksi uuden säännöksen soveltamisala olisi rajattu koskemaan vain tahallisia tekoja tilanteissa, joissa tekijä tietää palvelua suorittavan henkilön ihmiskaupparikoksen uhriksi, jolloin säännöksen soveltamisen edellyttämä syyksiluettavuuden aste olisi huomattavasti korkeammalla kuin rikoslain 20 luvun 8 §:ssä. Esityksen mukaista rangaistusasteikkoa voidaan pitää perusteltuna ottaen huomioon rangaistavaksi säädettäväksi ehdotettavien tekojen hyväksikäyttöluonne, säännöksen edellyttämä tekijän tietoisuus uhrin asemasta ihmiskaupparikoksen eli erityisen vakavan vapauteen kohdistuvan rikoksen uhrina ja se, että säännös kattaisi hyvin monenlaisia tilanteita useiden eri ihmiskaupan muotojen kontekstissa.

Oikeusministeriö pitää edelleen ehdotettua kahden vuoden enimmäisrangaistusta perusteltuna.

3.2 Pakkokeinolain, poliisilain ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muutokset

Professori Dan Heleniuksen ja professori Sakari Melanderin kirjallisissa lausunnoissa katsotaan, ettei ole täysin selvää, onko ehdotetussa uudessa, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevassa kriminalisoinnissa tarkoitettu rikos perustuslain 10 §:n 4 momentissa tarkoitettu yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantava rikos. Apulaisprofessori Anu Mutasen kirjallisessa lausunnossa (1.9.2026) pidetään mahdollisena, että ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö katsottaisiin kuuluvaksi perustuslain 10 §:n 4 momentin alaan.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivulla 109 lausuttuun. Vaikka ehdotettava uusi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva rikos ei välttämättä aivan ilmiselvästi rinnastu niihin rikoksiin, joita aiemmin on pidetty yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavina, se on katsottavissa kuuluvaksi tällaisiin rikoksiin. Ehdotettavassa uudessa rikoksessa on kyse henkilön perustuslain 7 §:ssä turvatun henkilökohtaisen vapauden olennaisesta loukkauksesta. Kyse on erityisen

vakavan vapauteen kohdistuvan rikoksen, ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan, kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä käyttämällä henkilön tässä ominaisuudessa suorittamaa palvelua tietoisena siitä, että henkilö on ihmiskaupparikoksen uhri. Tällainen palvelun käyttäminen olisi uhrin näkökulmasta, ajallisesti ja suhteessa ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistöön suoraa jatkumoa ihmiskaupparikokselle. Ehdotettavan säännöksen kattamat palvelut olisivat olennaisesti kytköksissä siihen, mitä ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö teon tarkoituksen osalta kattaa.

Apulaisprofessori Anu Mutasen kirjallisessa lausunnossa pidetään ehdotettuja toimivaltuuksia ongelmallisina oikeasuhtaisuuden vaatimuksen ja perustuslain 10 §:n 2 momentissa turvatun luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan kannalta, ottaen huomioon ehdotetun uuden kriminalisoinnin soveltamisalan laajuus ja se, että se kattaisi moitittavuudeltaan varsin erilaisia tekoja. Lausunnossa pidetään myös ongelmallisena ehdotusta ulottaa toimivaltuudet koskemaan myös Rajavartiolaitosta ja katsotaan, ettei tälle olisi esitetty riittäviä perusteluja.

Suomen Asianajajien kirjallisessa lausunnossa suhtaudutaan varauksellisesti salaisten pakkokeinojen sekä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön laajentamiseen poliisille sekä Rajavalvontalaitokselle ehdotettaviin valtuuksiin ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikoksen tutkinnan yhteydessä. Lausunnon mukaan ehdotettujen pakkokeinojen käytön laajentaminen kyseisen, vieläpä suhteellisen lievästi rangaistavan rikoksen johdosta olisi omiaan vaarantamaan laajan ihmisjoukon perusoikeuksia viestinnän ja yksityisyyden suojaan. Lausunnon mukaan vaarana on se, että tutkinnan aloittamiskynnys asettuu liian matalalle.

Professori Sakari Melanderin kirjallisessa lausunnossa katsotaan, että olisi sinänsä epäjohdonmukaista, jos ehdotetut pakkokeinot olisivat käytössä lievemmin rangaistun rikoslain 20 luvun 8 §:n tutkinnassa mutta eivät ehdotetun uuden kriminalisoinnin, ottaen lisäksi huomioon näiden säännösten soveltamisalojen osittainen päällekkäisyys. Lausunnossa pidetään kuitenkin ehdotettuja pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen muutoksia ainakin jossain määrin oikeasuhtaisuuden vaatimuksen kannalta ongelmallisina ottaen huomioon näiden toimivaltuuksien perusoikeuksiin puuttuva luonne sekä ehdotetun uuden kriminalisoinnin soveltamisalan laajuus ja se, että säännös kattaisi moitittavuudeltaan varsin erilaisia tekoja.

Apulaisprofessori Tatu Hyttisen kirjallisessa lausunnossa katsotaan, että periaatteessa kuka tahansa henkilö, joka käyttää ihmiskauppaperusteisia palveluita, voisi päätyä salaisten pakkokeinojen kohteeksi, koska kynnys televalvontaan ei olisi korkea vaan riittäisi, että henkilöä on syytä epäillä rikoksesta.

Lausunnon mukaan säännöksen sisältämän tietämistä koskevan edellytyksen täyttymistä voitaisiin pyrkiä selvittämään salaisilla pakkokeinoilla. Lausunnossa katsotaan, että rikostunnusmerkistön mahdollistaessa laajaan ihmisjoukkoon kohdistuvat rikostutkinnat, salaisten pakkokeinojen käytössä pitää olla erityisen varauksellinen. Lausunnossa pidetään perusteltuna korostaa sitä, että harkittaessa esimerkiksi televalvonnan käyttöä tutkittaessa ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä erityistä painoarvoa olisi annettava pakkokeinolain 1 luvun 2 §:ssä säädetylle suhteellisuusperiaatteelle.

Professori Dan Heleniuksen kirjallisessa lausunnossa katsotaan että televalvontaa ja peiteltyä tiedonhankintaa koskevat lainsäädäntömuutosehdotukset eivät olisi perusoikeusjärjestelmän kannalta täysin ongelmattomia mutta olisivat kuitenkin hyväksyttävissä. Ehdotettuja toimivaltuuksia voidaan lausunnon mukaan perustella esisijaisesti käytännöllisillä ja systemaattisilla syillä. Lausunnossa tuodaan esiin, että ilman kyseisiä lainsäädäntömuutoksia aiheutuisi epäsymmetriaa suhteessa rikoslain 20 luvun 8 §:ää koskeviin toimivaltuuksiin, mistä voisi aiheutua epäloogisia lopputuloksia, ja että ilman lainsäädäntömuutoksia uuden rikoksen tutkinnassa ei pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n johdosta voitaisi käyttää ihmiskaupparikoksen tutkinnassa esimerkiksi televalvonnalla saatua ylimääräistä tietoa. Lausunnossa kuitenkin katsotaan, että esityksessä olisi ollut syytä arvioida ehdotettujen pakkokeinotoimivaltuuksien välttämättömyyttä tarkemmin.

Helsingin käräjäoikeuden kirjallisessa lausunnossa pidetään tärkeänä, että toimivaltasääntelyssä säilytetään selkeä yhteys rikoksen vakavuuteen ja toimivaltuuden käyttämisen välttämättömyyteen.

Televalvontaa ja peiteltyä tiedonhankintaa koskevia ehdotuksia käsiteltiin myös lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa 8.9.2026 ja perustuslakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa 2.9.2026.

> **Oikeusministeriö** nostaa esiin sen seikan, että vaikka hallituksen esityksessä (s. 114) on pidetty suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi esityksestä lausunnon, viitaten ehdotettujen televalvontaa ja peiteltyä tiedonhankintaa koskevien ehdotusten perustuslainmukaisuuden arviointia koskeviin kysymyksiin, perustuslakivaliokunnan lausunnossa ei ole otettu kantaa ehdotettuihin toimivaltuuksiin. Perustuslakivaliokunta ei siten ole tehnyt ehdotuksista kriittisiä huomautuksia.
>
> Lisäksi oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivuilla 107–111 lausuttuun. Mainituilla sivuilla todetaan muun muassa seuraavaa:
>
> > ”*Monien palvelujen, kuten esimerkiksi rakennus- ja siivouspalvelujen sekä kotiin tilattavien palvelujen osalta palvelulla voidaan olettaa tyypillisesti*

olevan useita käyttäjiä pitkälläkin aikavälillä ja palvelusta voidaan katsoa tyypillisesti sovittavan etukäteen viestimällä."

"*Televalvontaa koskevia toimivaltuuksia voidaan kyseistä ehdotettavaa uutta rikosta koskien pitää välttämättöminä, sillä niillä voitaisiin monissa tilanteissa tunnistaa ihmiskaupan kohteena olevan henkilön suorittaman palvelun käyttäjät, joita uhrilla saattaa olla useitakin pitkälläkin aikavälillä. Kaikissa palvelutilanteissa ei kuitenkaan ylipäätään sovita palvelusta etukäteen. Onkin syytä korostaa, että salaisten pakkokeinojen käyttöä käytännön tilanteissa rajaisivat sekä pakkokeinojen käytön yleiset edellytykset, kuten esimerkiksi pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n mukainen suhteellisuusperiaate, että salaisten pakkokeinojen käytön yleiset edellytykset. Lain 1 luvun 2 §:n mukaisen suhteellisuusperiaatteen mukaan pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat. Lain 10 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan taas salaisen pakkokeinon käytön yleisenä edellytyksenä on, että käytöllä voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja.*"

"*Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n mukainen televalvonta myös edellyttää kyseisen pykälän ja luvun 43 §:n nojalla tuomioistuimen myöntämää lupaa.*"

"*Peitellyssä tiedonhankinnassa esimerkiksi poliisi voisi esimerkiksi valeidentiteetillä hankkiutua tarkkailemaan tilannetta esimerkiksi rakennustyömaalla ja pyrkiä tätä kautta aktiiviseen lyhytaikaiseen vuorovaikutukseen rikoksesta epäillyn kanssa saadakseen selvitystä epäillyn tahallisuudesta ja pitkäaikaisesta pakkotyötä koskevan ihmiskaupan uhrin suorittaman palvelun käyttämisestä. Peitellyn tiedonhankinnan käyttöä rajaisivat käytännössä edellä tarkastellut pakkokeinojen käytön yleiset edellytykset, kuten esimerkiksi pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n mukainen suhteellisuusperiaate, ja salaisten pakkokeinojen käytön yleiset edellytykset.*"

Lisäksi oikeusministeriö nostaa esiin sisäministeriön kirjallisen lausunnon, jossa pidetään pakkokeinolakiin ja poliisilakiin ehdotettuja muutoksia erittäin kannatettavina sekä tarpeellisina.

Oikeusministeriö nostaa esiin myös Helsingin poliisilaitoksen kirjallisen lausunnon, jossa katsotaan, että televalvonnalla olisi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön tutkinnassa keskeinen merkitys, lähinnä sijaintitietojen osalta, ja että työmailla, ravintoloissa tai kauneudenhoitoalan liiketoiminnan yhteydessä peitellyllä tiedonhankinnalla voidaan saada tietoa tahallisuudesta ja siitä, onko palvelua käytetty pidemmän aikaa.

Oikeusministeriö pitää edelleen ehdotettuja toimivaltasääntelyn muutoksia perusteluina ja perusoikeusnäkökulmasta hyväksyttävinä ja korostaa sitä hallituksen esityksessä esiin tuotua seikkaa, että ehdotettujen toimivaltuuksien käyttöä rajaisivat niiden yleiset edellytykset, kuten esimerkiksi pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n mukainen suhteellisuusperiaate. Tutkintakynnyksen ja ehdotetun kriminalisoinnin laajuuden osalta oikeusministeriö korostaa, että vaikka tutkintakynnys (esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentti: ”syytä epäillä, että rikos on tehty”) on sinänsä matala, sen ylittyminen edellyttää sitä, että on syytä epäillä nimenomaan tahallista ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä, jonka tekijä on tietoinen siitä, että palvelua suorittava henkilö on ihmiskaupparikoksen kohteena.

3.3 Ihmiskauppasäännöksen (RL 25:3) täydentäminen sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevalla teon tarkoituksella mutta ei muilla tarkoituksilla

Helsingin poliisilaitoksen kirjallisessa lausunnossa katsotaan, että esityksessä ehdotettu sijaissynnyttäjäksi saattamista koskeva lisäys ihmiskauppaa koskevan säännökseen teon tarkoitusten luetteloon ei olisi tarpeen vaan että tämän tulisi olla osa ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskevaa tunnusmerkkiä. Näkemystä perustellaan lausunnossa ensinnäkin sillä, että sijaissynnyttäjää koskevat tapaukset ovat vielä Suomessa hyvin harvinaisia tai jopa kokonaan puuttuvia. Toiseksi näkemystä perustellaan sillä, että kovin yksityiskohtaista luettelointia tulee välttää siksi, että ihmiskaupan muodot kehittyvät alati eikä luetteloinnin tulisi rajata teon tarkoituksia liian yksityiskohtaisesti.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivuilla 19–21, 24 ja 81–82 lausuttuun. Esityksessä todetaan mainituilla sivuilla muun muassa seuraavaa:

Ihmiskauppadirektiivin ihmiskauppaan liittyviä rikoksia koskevan 2 artiklan 3 kohtaan, jonka mukaan hyväksikäytöksi katsotaan ainakin kohdassa luetellut hyväksikäytön muodot, on muutosdirektiivillä lisätty muun muassa sijaissynnytyksen hyväksikäyttö. Muutosdirektiivin johdanto-osan 6 kappaleessa todetaan sijaissynnytyksen hyväksikäyttöä koskien, että sen osalta direktiivin kohteena ovat ne, jotka pakottavat tai harhauttavat naisia toimimaan sijaissynnyttäjinä. Tältä pohjalta voidaan tulkita, että sijaissynnytyksen hyväksikäytössä teon kohteena eli uhrina on sijaissynnyttäjä tai sijaissynnyttäjäksi vähintään aiottu henkilö.

Rikoslain ihmiskauppasäännökseen (RL 25:3) sisältyvän muita ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskevan tunnusmerkin voidaan katsoa ainakin joissain tilanteissa kattavan muutosdirektiivissä tarkoitetun sijaissynnytyksen hyväksikäytön, sillä ihmiskaupan määritelmän muiden osa-alueiden (keinoa ja tekotapaa koskevat edellytykset) täyttyessä voidaan tällaisen aitoon vapaaehtoisuuteen perustumattoman sijaissynnyttäjän kehon käyttämisen lapsen synnyttämiseksi ja pois antamiseksi katsoa ainakin lähtökohtaisesti olevan ihmisarvoa loukkaavaa. Yhtenä vaihtoehtona voisikin tulla kysymykseen se, että pykälään sisältämiin teon tarkoituksiin ei lisättäisi sijaissynnyttäjäksi saattamista vaan että todettaisiin säännöksen muita ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskevan tunnusmerkin täyttävän riittävällä tavalla täyttävän kyseisen muutosdirektiivin velvoitteen.

Kuitenkin rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen, joka edellyttää sääntelyn täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta, ja muutosdirektiivin täytäntöönpanon ja sen selkeyden vuoksi voidaan pitää perustelluimpana ratkaisuna esityksen mukaista ehdotusta sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan tunnusmerkin nimenomaisesta lisäämisestä ihmiskauppasäännökseen. Tämä näkemys perustuu erityisesti siihen, että sijaissynnytyksen hyväksikäytöstä ei ole mainintaa edes mainitun rikoslain säännöksen esitöissä.

Oikeusministeriö pitää esityksessä ehdotettua ihmiskauppasäännöksen täydentämistä sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevalla teon tarkoituksella edelleen perusteltuna. Oikeusministeriö ei myöskään katso ehdotuksen rajaavan säännöksen soveltamisalaa teon tarkoitusten osalta. Päinvastoin

esityksen sivulla 105 todetaan, että ehdotettava muutos merkitsisi ”*mahdollisesti jossain määrin laajempaa rikosoikeudellista vastuuta sijaissynnyttäjäksi saattamisen tarkoitusta koskevasta ihmiskaupasta*”, ja lisäksi esityksen sivulla 93 todetaan, että ”*(e)hdotettavalla lisäyksellä pykälää ei muutettaisi eikä sen tulkintaa olisi tarkoitus muuttaa muuten kuin lisäämällä sijaissynnyttäjäksi saattamista koskeva teon tarkoitus säännöksessä nimenomaisesti mainituksi ihmiskaupan muodoksi*”.

Apulaisprofessori Tatu Hyttisen kirjallisessa lausunnossa katsotaan, ettei erityisen systemaattisena voida pitää sitä, että ihmiskaupan tunnusmerkistöön ehdotetaan lisättäväksi sijaissynnyttäjäksi saattaminen mutta ei laittoman adoption hyväksikäyttöä. Lausunnossa kuitenkin katsotaan, ettei tunnusmerkistöön ole perusteltua lisätä laittoman adoption hyväksikäyttöä. Sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevaan lisäykseen lausunnossa ei ilmaista suoraa kantaa.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksen sivuilla 81–83 tehtyyn vaihtoehtojen arviointiin koskien ihmiskauppasäännöksen teon tarkoitusten luettelon täydentämistä. Erityisesti oikeusministeriö korostaa mainittujen kahden hyväksikäytön muodon toisistaan poikkeavaa tilannetta suhteessa rikoslain ihmiskauppasäännökseen. Ensinnäkin sijaissynnytystilanteista ei ole mainintaa edes ihmiskauppaa koskevissa lain esitöissä, kun taas laittomasta adoptiosta tilanteessa, jossa lapsi annetaan adoptoitavaksi lapsen tai hänen työnsä hyväksi käyttämiseksi, on esitöissä nimenomainen maininta. Toiseksi laittoman adoption hyväksikäytöllä on läheinen liityntä muihin hyväksikäyttömuotoihin, mistä johtuen kyseistä teon tarkoitusta koskevasta lisäyksestä ihmiskauppasäännökseen saattaisi aiheutua jopa jo valmiiksi monipolvisen säännöksen selkeyden heikentymistä, kun taas sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan lisäyksen voidaan katsoa lisäävän säännöksen täsmällisyyttä.

Rikosuhripäivystyksen kirjallisessa lausunnossa pidetään virheellisenä hallituksen esityksen mukaista tulkintaa, jonka mukaan direktiivi ei velvoittaisi kriminalisoimaan laitonta adoptiota itsenäisenä ihmiskaupan tarkoituksena riippumatta lapsen myöhemmistä olosuhteista adoptioperheessä. Lausunnossa näkemystä perustellaan sillä, että laitonta adoptiota koskeva maininta on lisätty muutosdirektiivillä ihmiskaupan määritelmää koskevaan 2 artiklaan nimenomaan teon tarkoituksena eikä tekotapana ja sillä, ettei laitonta adoptiota koskevaa mainintaa ole artiklan kohdassa (5), jonka mukaan lasten kohdalla ihmiskauppa ei edellytä minkään säännöksessä tarkoitetun keinon käyttämistä ja ”*(t)ätä kohtaa ei sovelleta 3 kohdassa tarkoitettuun sijaissynnytyksen hyväksikäyttöön, paitsi jos*

sijaissynnyttäjä on lapsi”, minkä lausunnossa katsotaan kertovan siitä, että laittoman adoption kohdalla uhri voisi olla sekä lapsen adoptioon luovuttava vanhempi että adoptoitava lapsi. Lausunnossa myös katsotaan, että laitonta adoptiota koskevan maininnan lisäämisellä rikoslakiin nimenomaisena hyväksikäytön tarkoituksena voisi olla myös käytännön merkitystä, koska lausunnon mukaan se voisi tulla sovellettavaksi tilanteessa, jossa uhri on tullut raskaaksi hyväksikäytön seurauksena ilman alkionsiirtoa tai hedelmöityshoitoja ja lapsi luovutetaan toiselle henkilölle kasvatettavaksi. Lausunnon mukaan voitaisiin katsoa, että sijaissynnytyksen määritelmä ei täyttyisi tällaisessa tilanteessa, koska hedelmöityshoitolain esitöiden (HE 3/2006 vp, s. 17) mukaan sijaissynnyttäjän käytöllä tarkoitetaan ”sitä, että alkio viedään naiseen siinä tarkoituksessa, että synnyttävä nainen synnytyksen jälkeen luovuttaa lapsen toiselle naiselle tai parille”.

Lisäksi lapsiasiavaltuutetun kirjallisessa lausunnossa (1.9.2026) katsotaan, että tulisi arvioida, jääkö lainsäädäntöön lasten myynnin osalta katvealueita.

Myös lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa 8.9.2026 käsiteltiin laittoman adoption hyväksikäyttöä koskevaa asiaa.

> **Oikeusministeriö** korostaa muutosdirektiivillä tehdyn lisäyksen olevan muodossa ”laittoman adoption *hyväksikäyttö*” esimerkiksi ilmaisun ”laiton adoptio” sijaan ja viittaa hallituksen esityksessä sivuilla 19–23 ja 82 lausuttuun koskien muutosdirektiivin sisältämän laittoman adoption hyväksikäyttöä koskevan velvoitteen tulkintaa. Esityksessä todetaan mainituilla sivuilla muun muassa seuraavaa:
>
> > Ihmiskauppadirektiivin 2 artiklan 3 kohtaan, jonka mukaan hyväksikäytöksi katsotaan ainakin kohdassa luetellut hyväksikäytön muodot, on muutosdirektiivillä lisätty muun muassa laittoman adoption hyväksikäyttö. Jo vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivin johdanto-osan 11 kappaleessa on todettu hyväksikäytön muotoja koskien, että ihmiskaupan määritelmä kattaa myös laittoman lapseksiottamisen siltä osin, kuin se täyttää ihmiskaupan tunnusmerkistön. Voidaan todeta, ettei direktiivin mainittu muutos ainakaan merkittävästi laajenna direktiivin mukaista ihmiskaupan määritelmää.
> >
> > Rikoslain ihmiskauppasäännös (RL 25:3) ei sisällä nimenomaisesti laittoman adoption hyväksikäyttöä koskevaa teon tarkoitusta, mutta säännöksen mukaisiin teon tarkoituksiin kuuluu henkilön saattaminen ”muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin”.

Lain esitöissä todetaan, että ihmisarvoa loukkaavien olosuhteiden käsite riippuu ajankohdasta ja kulttuurista. Esitöissä mainitaan tiettyjä olosuhteita, joita ainakin voidaan pitää ihmisarvoa loukkaavina. Mainittuja olosuhteita ovat ensinnäkin tietyt orjuuteen verrattavat järjestelmät ja käytännöt, joihin sisältyy myös holhoojan toimesta tapahtuva alle 18-vuotiaan lapsen luovuttaminen, joko maksua vastaan tai ilman, lapsen tai hänen työnsä hyväksi käyttämiseksi, mikä lienee yleensä pykälässä erikseen mainittua luovuttamista seksuaalisen hyväksikäytön tai pakkotyön kohteeksi. Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen eli niin kutsutun Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan tulkintaohjeiden 66. kohtaan viitaten ihmiskauppana on pidettävä myös laitonta adoptiota silloin, kun se vastaa edellä tarkemmin kuvattua holhoojan toimesta tapahtuvaa alle 18-vuotiaan lapsen luovuttamista. (HE 34/2004 vp, s. 97.)

Muutosdirektiivissä tarkoitetun laittoman adoption hyväksikäytön osalta ei ole sanamuodon perusteella aivan selvää, mitä kyseisellä teon tarkoituksella tarkoitetaan. Yhtenä vaihtoehtona kyseistä tarkoitusta olisi mahdollista tulkita laajasti siten, että laiton adoptio olisi aina, ihmiskaupan muiden osa-alueiden täyttyessä, sellaisenaan hyväksikäyttöä ja ihmiskauppaa riippumatta lainkaan niistä olosuhteista, joihin lapsi adoptoidaan.

Toisaalta laittoman adoption hyväksikäyttöä on mahdollista tulkita suppeammin ja sen tulkinnassa voidaan ottaa huomioon ensinnäkin jo vuoden 2011 direktiivin johdanto-osissa todettu siitä, että kyseinen teon tarkoitus voi jo sisältyä direktiivissä määriteltyihin ihmiskauppaa koskeviin rikoksiin. Toiseksi voidaan ottaa huomioon rikoslain 25 luvun 3 §:ää koskevissa lain esitöissä ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskevan tunnusmerkin riippuvuudesta ajankohdasta ja kulttuurista sekä laittomasta adoptiosta todettu. Kolmanneksi voidaan huomioida ihmiskaupan luonne hyväksikäyttörikoksena. Hyväksikäytöstä ei aivan selvästi voitaisi todeta olevan kyse tilanteissa, joissa esimerkiksi pieni vauva adoptoitaisiin sinänsä laittomasti mutta kuitenkin perheeseen, jossa lapsi otettaisiin perheenjäseneksi hyviin kasvuolosuhteisiin. Neljänneksi voidaan nostaa

esiin, että eduskunnan lakivaliokunta on aiemmassa EU:n rikosoikeudellisten direktiivien kansallista täytäntöönpanoa koskevassa käytännössään pitänyt perusteltuna, että kansallisessa täytäntöönpanossa rajaudutaan lähtökohtaisesti vain direktiivin täytäntöönpanon kannalta välttämättömiin muutoksiin (esim. LaVM 9/2021 vp, s. 2).

Mainittujen seikkojen perusteella voidaan perustellusti tulkita laittoman adoption hyväksikäytössä olevan kyse lähtökohtaisesti tilanteesta, jossa lapsi annetaan adoptoitavaksi lapsen tai hänen työnsä hyväksikäyttämiseksi, ja näin ollen laittomasti adoptoituun lapseen kohdistuvasta hyväksikäytöstä. Tällä tavalla tulkitun laittoman adoption hyväksikäytön voidaan riittävän selvästi katsoa sisältyvän rikoslain 25 luvun 3 §:ään sisältyvään muita ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskevaan tunnusmerkkiin, jonka soveltamisalaa täsmentää lain esitöissä laitonta adoptiota sekä ajankohta- ja kulttuurisidonnaisuutta koskien todettu.

Oikeusministeriö ei katso Rikosuhripäivystyksen lausunnossa direktiivin 2 artiklan 5 kohdasta eli lasten kohdalla tehtävästä keinoedellytystä koskevasta poikkeuksesta lausutun muuttavan edellä esitettyä. Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivulla 24 todettuun: ”*Artiklan 5 kohtaan tehdyllä täydennyksellä voidaan katsoa täsmennettävän kohdan sisältämän ilmaisun ”teko kohdistuu lapseen” merkitystä tilanteessa, jossa ihmiskaupan tarkoituksena on sijaissynnytyksen hyväksikäyttö. Sijaissynnytykseen liittyy aina lapsi, mutta muutosdirektiivin johdanto-osan kappaleen 6 perusteella voidaan katsoa, ettei muutosdirektiivillä muutetun ihmiskauppadirektiivin mukaisina ihmiskaupan uhreina ole pidettävä ihmiskaupan määritelmän täyttävällä sijaissynnytyksellä synnytettyjä lapsia vaan näiden lasten sijaissynnyttäjiä.*” Oikeusministeriö tuo esiin, että suomenkielisissä direktiiviversioissa käytetty ilmaisu ”teko kohdistuu lapseen” ei vaikuta aivan vastaavan englanninkielistä tekstiä ”When the conduct - - *involves* a child”, joka on sekä vuoden 2011 direktiivissä että muutosdirektiivissä. Edellä todetusti esityksessä tulkitaan laittoman adoption hyväksikäytössä olevan kyse laittomasti adoptoituun lapseen kohdistuvasta hyväksikäytöstä, millä oikeusministeriön näkemyksen mukaan voidaan selittää se, ettei muutosdirektiivillä lapsia koskevaan keinoedellytystä koskevaan poikkeukseen ole ollut

tarvetta lisätä laittoman adoption hyväksikäyttöä koskien vastaavaa selvennystä kuin sijaissynnytyksen hyväksikäytön osalta.

Lisäksi oikeusministeriö toteaa, että Rikosuhripäivystyksen lausunnossa viitatussa hedelmöityshoitolain esitöiden kohdassa on kyse asian tarkastelusta otsikon ”Hedelmöityshoidon käytön edellytykset” alla (mainittujen esitöiden s. 15–17). Oikeusministeriö pitää kyseistä tarkastelukontekstia suppeampana kuin mistä on kyse ehdotettavassa sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevassa lisäyksessä ihmiskauppasäännökseen eikä katso mainittujen esitöiden ohjaavan ihmiskauppasäännöksen tulkintaa Rikosuhripäivystyksen lausunnossa esitetyllä tavalla. Oikeusministeriö viittaa näkemyksensä perusteena esityksen sivulla 94 todettuun: ”*Sijaissynnyttäjällä tarkoitettaisiin henkilöä, joka tulee raskaaksi siten, että tarkoituksena on lapsen synnyttäminen toiselle ihmiselle. - - Säännöksessä tarkoitetussa sijaissynnytysjärjestelyssä voitaisiin käyttää sijaissynnyttäjän omia munasoluja tai aiotun äidin tai kolmannen henkilön luovuttamia munasoluja. Usein munasolu hedelmöitetään aiotun isän sukusoluilla, mutta hedelmöityksessä voidaan käyttää myös luovutettuja siittiöitä. - - samassa teossa kyse voi olla useammasta kuin yhdestä ihmiskauppasäännöksen mukaisesta tarkoituksesta*”.

Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNIn kirjallisessa lausunnossa (2.9.2026) katsotaan, että esityksessä olisi ollut perusteltua lisätä ihmiskauppasäännöksen sisältämiin teon tarkoituksiin nimenomainen maininta myös ”rikollisessa toiminnassa hyväksikäytöstä”, joka on hyväksikäytön muotona sisältynyt ihmiskauppadirektiiviin jo aiemmin. Lausunnossa katsotaan, että ihmiskauppasäännöksen ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskeva tunnusmerkki kattaa jo rikollisessa toiminnassa hyväksikäytön mutta että nimenomainen maininta siitä säännöksessä lisäisi rikosprosessitoimijoiden tietoisuutta kyseisestä ilmiöstä, jota esiintyy Suomessa mutta jonka tunnistaminen on haastavaa. Lausunnossa korostetaan rikollisessa toiminnassa hyväksikäytettyjen lasten ihmiskaupan uhreiksi tunnistamisen tärkeyttä heidän suojelemisensa ja rankaisemattomuusperiaatteen soveltamismahdollisuuden näkökulmasta.

Myös Rikosuhripäivystyksen kirjallisessa lausunnossa (4.9.2026) katsotaan, että ihmiskauppasäännöksen sisältämiin teon tarkoituksiin tulisi lisätä nimenomainen maininta rikollisessa toiminnassa hyväksikäytöstä. Lausunnossa näkemystä perustellaan paitsi ilmiön yleisyydellä ja erittäin heikolla tunnistamisella ja viimeksi mainittuun liittyvillä ihmiskauppaa koskevan rikosvastuun toteutumisen haasteilla sekä rankaisemattomuusperiaatteella myös sillä, että lausunnon mukaan

kyseisen teon tarkoituksen osalta Suomen lainsäädäntö tai ainakin sen soveltamiskäytäntö olisi ristiriidassa EU-lainsäädännön kanssa. Lausunnossa tuodaan esiin, että rikollisen toiminnan hyväksikäyttö on ollut listattuna erillisenä hyväksikäyttötarkoituksena jo vuoden 2011 alkuperäisessä ihmiskauppadirektiivissä, jonka johdanto-osan 11 kappaleessa selvennetään, että ”*[k]äsite ”rikollisen toiminnan hyväksikäyttö” olisi ymmärrettävä toiminnaksi, jossa henkilöä käytetään hyväksi muun muassa taskuvarkauksiin, myymälävarkauksiin, huumausaineiden laittomaan kauppaan ja muuhun vastaavaan toimintaan, joka on rangaistavaa ja josta saadaan taloudellista hyötyä.*” Lausunnossa tuodaan esiin, että ihmiskauppasäännöksen esitöissä (HE 34/2004 vp, s. 97) todetaan, että ihmisarvoa loukkaavina olosuhteina voidaan pitää ainakin sitä, kun teon tarkoituksena on, että henkilö joutuisi elättämään itsensä kerjäämällä tai rikollisin keinoin. Lausunnon mukaan rikollisessa toiminnassa hyväksikäytön nimenomaiselle lisäämiselle ihmiskauppasäännökseen on ilmeinen tarve ja että tällainen lisäys olisi tärkeä myös ehdotettavan uuden kriminalisoinnin, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön vuoksi ja myös helpottaisi tilastointia.

Myös lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa 8.9.2026 käsiteltiin rikollisessa toiminnassa hyväksikäyttöä koskevaa asiaa.

> **Oikeusministeriö** pitää tärkeinä esitettyjä huomioita ihmiskaupan tunnistamisesta ja rankaisemattomuusperiaatteesta. Muutosdirektiivillä muutettu ihmiskauppadirektiivi (11 artiklan 4 kohta) edellyttää esityksessä sivuilla 38–39 todetusti mekanismia, jonka tarkoituksena on muun muassa ihmiskaupan uhrien varhainen tavoittaminen ja tunnistaminen. Lisäksi muutettu direktiivi (8 artikla) edellyttää esityksessä sivulla 28 todetusti mahdollisuutta jättää ihmiskaupan uhrit syyttämättä tai seuraamuksetta osallistumisesta rikolliseen tai muuhun laittomaan toimintaan, johon heidät on pakotettu suorana seurauksena ihmiskaupan kohteeksi joutumisesta. Oikeusministeriö korostaa esityksen sivulla 30 todetusti rankaisemattomuusperiaatetta koskevan koulutuksen tärkeyttä ja tarvetta.
>
> Oikeusministeriö kuitenkin viittaa esityksen sivulla 21 todettuun: ”*Tässä muutosdirektiiviä tarkastelevassa esityksessä tarkastelun lähtökohtana pidetään sitä, että rikoslain 25 luvun 3 § täyttää muutosdirektiivillä muutetun direktiivin 2 artiklan 3 kohdan siltä osin kuin on kyse kohdan tekstistä, joka on yhteneväinen vuoden 2011 direktiivin kanssa. Tarkastelun kohteena ovat siten ne ihmiskaupan tarkoitukset, jotka sisältyvät muutosdirektiivillä muutettuun 2 artiklan 3 kohtaan uusina, eli sijaissynnytyksen, pakkoavioliiton ja laittoman adoption hyväksikäyttö.”*

Oikeusministeriö pitää perusteltuna sitä, että esityksessä ei ehdoteta ihmiskauppasäännöksen muuttamista rikollisen toiminnan hyväksikäytön osalta.

3.4 Määräyksenantovaltuus lakiin kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kirjallisessa lausunnossa (1.9.2026) katsotaan, että kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annettuun lakiin eli vastaanottolakiin ehdotetun muutoksen osalta olisi epäselvää, millä tavalla se vastaa muutosdirektiivin tavoitteeseen. Lausunnossa katsotaan, että ehdotetun lainsäädäntömuutoksen tavoitteet olisivat epäselvät ja että kyseisen ehdotettavan määräyksenantovaltuuden kohderyhmä ja sisältö jäisivät säännöskohtaisissa perusteluissa vaille riittävää konkretiaa. Erityisesti lausunnossa nostetaan esiin hyvinvointialueet. Yhdenvertaisuusvaltuutetun käsityksen mukaan hyvinvointialueilla ei ole yhtenäistä toimintatapaa ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi tai siitä seuraaviksi toimenpiteiksi. Lausunnon mukaan vaikuttaa, että ehdotettu lainsäädäntömuutos ei kohdistuisi riittävästi niihin viranomaisin, joiden kohdalla ohjausjärjestelmää ihmiskaupan uhrien tavoittamiseksi ja tunnistamiseksi tarvittaisiin. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että muutosdirektiivin edellyttämät toimenpiteet uhrien varhaiseksi tavoittamiseksi ja tunnistamiseksi sekä uhrien auttamiseksi ja tukemiseksi kohdistuisivat myös hyvinvointialueiden toimintaan. Valtuutettu pitäisi arvokkaana lakivaliokunnan antamaa ohjausta, miten jatkossa toimintaa tulisi tältä osin kehittää.

Myös Monika-Naiset liitto ry:n kirjallisessa lausunnossa kiinnitetään huomiota pitkälti vastaaviin seikkoihin kuin yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunnossa.

Lisäksi Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n kirjallisessa lausunnossa katsotaan, että ehdotettu sääntely jää liian suppeaksi ja että esitystä tulisi täsmentää siten, että kansallisen mekanismin keskeiset toimijat, tehtävät, vastuut, yhteistyö ja uhrin asema määritellään tavalla, joka täyttää artiklan vaatimukset ja turvaa uhrien yhdenvertaisen kohtelun koko maassa. Lausunnon mukaan viranomaisten tehtäviin ja toimijoiden väliseen yhteistyöhön liittyvät keskeiset kysymykset tulisi Suomessa turvata lain tasolla eikä jättää pääosin ohjeiden tai yksittäisen viranomaisen määräysten varaan. Lausunnossa tuodaan esiin, että työsuojelutarkastus voi olla ensimmäinen tilanne, jossa viranomainen havaitsee vakavaan hyväksikäyttöön viittaavia seikkoja.

Ehdotettua vastaanottolain muutosta ja kysymystä siitä, miten se vastaa muutosdirektiivin velvoitteisiin, käsiteltiin myös lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa 4.9.2026.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivulla 35 ja 38–40 lausuttuun. Mainituilla sivuilla todetaan muun muassa seuraavaa:

> Muutosdirektiivillä ihmiskauppadirektiivin 11 artiklan 4 kohtaa on täydennetty koskien velvoitetta luoda mekanismi, jonka tarkoituksena on uhrien varhainen tunnistaminen ja tunnistettujen ja oletettujen uhrien auttaminen ja tukeminen yhteistyössä alan tukijärjestöjen kanssa. Kohtaan on lisätty velvoite luoda kyseinen mekanismi ”laeilla, asetuksilla tai hallinnollisilla määräyksillä” ja lisätty mekanismin tarkoituksiin uhrien varhainen ”tavoittaminen”. Kohtaan on lisäksi lisätty luettelo tällaisen ohjausjärjestelmän (”referral mechanisms”) vähimmäistehtävistä, joihin kuuluu muun muassa uhrien tavoittamisen ja varhaisen tunnistamisen vähimmäisstandardien vahvistaminen.
>
> Ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismia koskevien muutosdirektiivin velvoitteiden kannalta erityisen olennainen on vastaanottolain, erityisesti sen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää koskevan 4 luvun (33-38f §) sääntely, jonka voidaan katsoa muodostavan lain tasolla direktiivissä tarkoitetun mekanismin perusteiden ytimen.
>
> Vastaanottolain 34 §:ssä säädetään esityksestä auttamisjärjestelmään ottamiseksi. Pykälän mukaan julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin toimija voi tehdä Joutsenon vastaanottokeskukselle esityksen ihmiskaupan uhriksi olettamansa henkilön ottamiseksi auttamisjärjestelmään ja esityksen voi tehdä myös henkilö itse. Lain 35 §:n 1 momentin mukaan auttamisjärjestelmään esitetty henkilö otetaan auttamisjärjestelmään ja tunnistetaan ihmiskaupan uhriksi, jos olosuhteiden perusteella arvioidaan, että kyseessä voi olla ihmiskaupan uhri ja hän on auttamistoimien tarpeessa.

Oikeusministeriö viittaa myös hallituksen esityksessä sivulla 70 lausuttuun: ”*Kansallisen sääntelyn saattamiseksi paremmin yhteensopivaksi muutosdirektiivillä muutetun ihmiskauppadirektiivin 11 artiklan 4 kohdan mukaisten velvoitteiden kanssa*

vastaanottolain ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää koskevaan lukuun ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan Maahanmuuttovirasto voi antaa auttamisjärjestelmää ylläpitävää Joutsenon vastaanottokeskusta koskevia tarkempia määräyksiä sille tehtävän, auttamisjärjestelmään ottamista koskevan esityksen tekemistä koskevista menettelytavoista ihmiskaupan uhrien tavoittamiseksi ja tunnistamiseksi sekä heidän ohjaamisekseen avun ja tuen piiriin. Uuden säännöksen nojalla annettavat tarkentavat määräykset koskisivat esityksen tekemisen suhteen hyviä menettelytapoja, jotka voisivat koskea esimerkiksi ihmiskaupan uhrien tavoittamisen perusteita koskevaa neuvontaa. Uhrien tavoittamisen johdosta ihmiskaupan uhreja olisi mahdollista tunnistaa ja ohjata heidän tarvitsemansa avun ja tuen piiriin."

Edelleen oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivulla 104 lausuttuun: "*Ihmiskaupan uhrien tavoittamista koskevien hyvien menettelytapojen kannalta olennaisia seikkoja ovat muun muassa ihmiskauppaan viittaavien seikkojen tunnistaminen ja uhrin kohtaaminen uhrikeskeisesti luottamusta rakentaen. Näiltä ja muiltakin osin on mahdollista varsin laajasti hyödyntää oikeusministeriön julkaisemaa NRM-käsikirjaa (Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita 2025:5), jossa on suhteessa kaikkiin ihmiskaupan muotoihin käytännön työkaluja, joita on mahdollista soveltaa eri toimijoiden tarpeisiin."*

Oikeusministeriö pitää esityksessä ehdotettua edelleen perusteltuna.

4 Muut keskeiset huomiot

4.1 Oikeudenkäymiskaareen ehdotetut muutokset: vastakuulusteluoikeuden käytännön toteutuminen

Suomen Asianajajien kirjallisessa lausunnossa nostetaan esiin huoli siitä, toteutuuko riittävä vastakuulustelumahdollisuus käytännössä, vaikkakin lausunnossa pidetään tarpeellisena esityksessä oikeudenkäymiskaareen ehdotettuja muutoksia. Lausunnossa tuodaan esiin, että ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikoksen esitutkinnassa vastaajalla ei rangaistusasteikon lievyydestä johtuen ole oikeutta puolustajan määräykseen.

Lisäksi apulaisprofessori Anu Mutasen ja Helsingin käräjäoikeuden kirjallisissa lausunnoissa painotetaan, että oikeudenkäymiskaaressa edellytetyn vastakuulusteluoikeuden tulee toteutua myös käytännössä.

> **Oikeusministeriö** viittaa hallituksen esityksessä sivulla 69 lausuttuun, jossa todetaan, että esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oikeudenkäymiskaaren todistelua koskevan 17 luvun 24 §:n 3 momentin 3 ja 4 kohtaa siten, että ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön asianomistajan kuulustelusta esitutkinnassa tehtyä ääni- ja kuvatallennetta voitaisiin tietyissä asianomistajaa koskevissa tilanteissa käyttää tuomioistuimessa todisteena, jos syytetylle on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä. Oikeusministeriö toteaa, että lausunnoissa esiin nostettua vastakuulusteluoikeutta koskeva edellytys sisältyy kyseiseen sääntelyyn selkeästi säännöstasolla.

4.2 Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö: Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa koskeva kaksoisrangaistavuuden vaatimus

Monika-Naiset liitto ry:n kirjallisessa lausunnossa pyydetään lakivaliokuntaa arvioimaan, onko kaksoisrangaistavuuden säilyttäminen ehdotetun uuden 3 d §:n kohdalla tarkoituksenmukaista, ottaen huomioon, että vaatimuksesta poiketaan esimerkiksi lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten kohdalla.

Kaksoisrangaistavuuden vaatimusta koskevaa asiaa käsiteltiin myös lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa 4.9.2026.

> **Oikeusministeriö** viittaa hallituksen esityksessä sivulla 33 lausuttuun koskien ehdotetun uuden kriminalisoinnin taustalla olevaa kriminalisointivelvoitetta ja lainkäyttövaltaa: ”*Lainkäyttövallalle kaksoisrangaistavuutta koskevan rajoittavan kriteerin asettavan rikoslain 1 luvun 11 artiklan 1 momentin voidaan katsoa olevan direktiivin sallima, ottaen huomioon se, että direktiivin 10 artiklan 3 kohdassa ihmiskaupparikosten, mutta ei palvelujen käyttöä koskevien rikosten, osalta nimenomaisesti edellytetään, että jäsenvaltion kansalaisen jäsenvaltion alueen ulkopuolella tekemän rikoksen osalta lainkäyttövalta ei edellytä sitä, että kyseinen teko katsotaan rikokseksi sen tekopaikassa.*”
>
> Oikeusministeriö toteaa kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen olevan rikosoikeuden soveltamisalaa koskevan sääntelyn yleinen, muun muassa laillisuusperiaatteeseen ja

valtioiden suvereniteettiin liittyvä lähtökohta, josta poikkeaminen edellyttäisi erityisiä perusteluja, jollaisia ei ole tullut esiin ehdotetun uuden säännöksen, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kohdalla. Oikeusministeriö nostaa esiin, ettei myöskään ehdotettua uutta kriminalisointia asiallisesti lähellä olevan ja osittain sen kanssa päällekkäisen rikoslain 20 luvun 8 §:n (seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö) kohdalla ole tehty kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta poikkeusta.

4.3 Liiketoimintakielto ja muut seuraamukset

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n kirjallisessa lausunnossa pidetään tärkeänä, että liiketoimintakiellon ja muiden elinkeinotoimintaan kohdistuvien seuraamusten käyttöä vahvistettaisiin työperäisen hyväksikäytön tapauksissa. Lausunnon mukaan hallituksen esityksessä tätä kysymystä ei ole riittävästi arvioitu. Lausunnon mukaan liiketoimintakiellon lisäksi olisi arvioitava muun muassa julkisista hankinnoista poissulkemista, tilaajavastuuseen liittyviä seuraamuksia sekä mahdollisuutta estää toistuvasti hyväksikäyttöön syyllistyneitä yrityksiä hyödyntämästä ulkomaista työvoimaa.

Oikeusministeriö toteaa hallituksen esityksessä olevan kyse ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpanosta kokonaisvaltaisen työperäisen hyväksikäytön torjunnan sijaan ja viittaa hallituksen esityksessä sivulla 27–28 lausuttuun. Muutosdirektiivillä muutetun direktiivin 6 artiklan sisältämät, oikeushenkilöille harkinnanvaraisesti säädettävät muut seuraamukset kuin sakot ovat ainakin rikosoikeudellisina seuraamuksina vieraita suomalaiselle oikeusjärjestelmälle. Eduskunnan lakivaliokunta korosti muutosdirektiivin neuvotteluvaiheessa sitä, että EU-tason rikoslainsäädännön valmistelussa on kunnioitettava kansallisten oikeusjärjestelmien perinteitä ja erityisesti seuraamusjärjestelmän sisäistä johdonmukaisuutta (LaVL 37/2022 vp, s. 6). Valiokunta myös muistutti korostaneensa käytännössään usein sitä, että yksittäisen unioni-instrumentin seurauksena ei ole perusteltua toteuttaa alaltaan ja vaikutuksiltaan laaja-alaisempia rikosoikeudelliseen lainsäädäntöön kohdistuvia muutoksia (LaVL 28/2022 vp, s. 7, LaVM 21/2018 vp, s. 4, LaVM 13/2020 vp, s. 3, LaVM 9/2021 vp, s. 2–3). Edellä todetun perusteella voidaan katsoa, ettei artikla anna aihetta lainsäädäntömuutoksille.

4.4 Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö ja työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus

Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNIn kirjallisessa lausunnossa (2.9.2026) pidetään valitettavana, ettei hallituksen esityksessä ole päädytty säätämään työsuojeluviranomaiselle ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa ilmoitusvelvollisuutta. Koska työsuojelulla on jo nyt työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain perusteella velvollisuus ilmoittaa ihmiskaupparikoksista poliisille, lausunnossa katsotaan, että työsuojelulla olisi ainakin yksittäisiä kuluttajia ja yrityksiä suurempi mahdollisuus tunnistaa ja havaita ihmiskaupan uhrien palveluiden käyttämistä ja ilmoittaa niistä eteenpäin poliisille.

Myös Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n kirjallisessa lausunnossa lausutaan vastaavan suuntaisesti. Lausunnon mukaan se, että uuden rikoksen havaitseminen voi käytännössä olla vaikeaa, ei ole hyväksyttävä peruste ilmoitusvelvollisuuden rajaamiselle. Lausunnon mukaan työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus ja viranomaisten välinen tietojen vaihto tulee turvata nimenomaisesti laissa.

> **Oikeusministeriö** viittaa hallituksen esityksessä sivulla 87 lausuttuun. Mainitulla sivulla todetaan muun muassa seuraavaa. Ihmiskaupparikoksen tunnusmerkit eivät työsuojeluvalvonnassa tule usein ilmi, ja työsuojeluvalvonnan havaintoihin perustuvia ilmoituksia ihmiskaupasta on tehty poliisille hyvin vähän. Ihmiskaupan uhrin palveluiden käyttämistä olisi työsuojeluvalvonnassa oletettavasti vielä ihmiskauppaa vaikeampi havaita. Mikäli työsuojeluviranomaiselle heräisivät todennäköiset perusteet epäillä ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa rikosta, voidaan lähteä siitä, että samalla heräisi epäily ihmiskaupasta, jota ilmoitusvelvollisuus jo koskee edellyttäen, että teossa on menetelty työsuojeluviranomaisen valvottavana olevan lainsäädännön vastaisesti. Tällöin poliisin on mahdollista alkaa tutkia ihmiskauppaa, mitä voidaan pitää asiassa olennaisena, ja tutkinnan on tapauksesta riippuen mahdollista laajeta koskemaan myös ihmiskauppaan mahdollisesti liittyvää uhrin palvelun käyttöä koskevaa rikosta. Ottaen huomioon tämä sekä edellä todettu työsuojeluviranomaisen havaitsemien mahdollisten ihmiskauppatapausten vähäisyydestä esityksessä ei ehdoteta työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuuden soveltamisalan laajentamista.

Lisäksi oikeusministeriö nostaa esiin Lupa- ja valvontaviraston työsuojeluosaston (työsuojeluviranomainen) ja sosiaali- ja terveysministeriön kirjalliset lausunnot, joissa pidetään perusteltuna, ettei työsuojeluviranomaiselle säädetä mainittua ilmoitusvelvollisuutta.

Oikeusministeriö pitää edelleen perusteltuna, että hallituksen esityksessä ei ehdoteta työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuuden soveltamisalan laajentamista.

4.5 Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön suhde sopimusoikeuteen ja hankintalainsäädäntöön

Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNIn kirjallisessa lausunnossa katsotaan, että hankintalainsäädäntö ja sopimusoikeus eivät riittävällä tavalla mahdollistaisi sitä, että palvelun tilaaja, joka epäilee palvelun tarjoajan harjoittavan ihmiskauppaa, voisi pidättäytyä palvelun tilaamisesta tai irtaantua palvelusta jo tehdystä sopimuksesta. Lausunnossa tätä pidetään ristiriitaisena ehdotetun ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan kriminalisoinnin kanssa. Lausunnon mukaan olisi tarpeen arvioida muun lainsäädännön mahdollisia muutostarpeita.

Vastaavia huomioita on esitetty Rikosuhripäivystyksen kirjallisessa lausunnossa.

Lisäksi yhdenvertaisuusvaltuutetun kirjallisessa lausunnossa katsotaan, että uuden kriminalisoinnin suhde hankintalakiin ei olisi täysin selkeä ja että hankintalaki edellyttäisi langettavaa tuomiota tarjoajan poissulkemiseksi tarjouskilpailusta.

Oikeusministeriö katsoo, ettei ehdotetun uuden, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan kriminalisoinnin kattama rikos olisi lainkaan ainoa rikos, johon palvelun tilaaja voisi eri tilanteissa tietää palvelun tarjoajan syyllistyneen ja jonka kohdalla palvelun tilaajalla voi olla tarve pidättäytyä palvelun tilaamisesta tai purkaa palvelusta jo tehty sopimus.

4.6 Sijaissynnyttäjäksi saattamista koskeva ihmiskauppa: lapsen huoltajuus ja sijaissynnytetyn lapsen asema

Apulaisprofessori Tatu Hyttisen kirjallisessa lausunnossa pohditaan sijaissynnytetyn lapsen asemaa tilanteessa, jossa sijaissynnytyksessä olisi kyse ihmiskaupasta, ottaen huomioon erityisesti se, että hallituksen esityksessä ehdotettu uusi kriminalisointi (ehdotettu RL 25:3d) kattaisi myös sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön suorittaman palvelun käyttämisen, jolloin lapsen aiottu huoltaja voisi syyllistyä kyseiseen rikokseen. Lausunnossa kysytään, voidaanko tällaisessa tilanteessa, jossa lapsi syntyy rikollisen menettelyn seurauksena, ajatella olevan lapsen edun mukaista, että aiotusta huoltajasta tulee lapsen huoltaja, vaikka tämä tuomittaisiin ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä, vai olisiko lapsi otettava huostaan. Lausunnossa katsotaan, että tavallaan olisi suotavaa, että asiaan kiinnitettäisiin huomiota jo lainsäädäntöprosessissa.

> **Oikeusministeriö** katsoo lausunnossa esiin tuodun asian menevän tämän hallituksen esityksen alan ulkopuolelle.

4.7 Ihmiskaupan uhrien auttaminen ja tukeminen: tarkoituksenmukainen ja turvallinen majoitus (muutosdirektiivillä muutettu 11 artiklan 5 kohta ja artiklaan lisätty uusi 5 a kohta)

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kirjallisessa lausunnossa pidetään riittämättömänä ihmiskauppadirektiivin 11 artiklan 5 kohdan mukaisesta turvallisesta majoituksesta todettua, että viranomaisten on tehtäviään hoitaessaan huolehdittava siitä, että muutosdirektiivin mukaiset velvoitteet täyttyvät.

Myös Monika-Naiset liitto ry:n kirjallisessa lausunnossa kiinnitetään asiaan huomiota.

> **Oikeusministeriö** viittaa hallituksen esityksessä sivulla 42–43 lausuttuun. Mainituilla sivuilla todetaan muun muassa seuraavaa:
>
> > Turvallinen majoitus on yksi vastaanottolain 38 a §:n 1 momentissa luetelluista toimista, joilla ihmiskaupan uhria voidaan auttaa.
> >
> > Ihmiskaupan uhrien turvallisen ja tuetun majoituksen järjestämisessä on havaittu käytännössä jossakin määrin ongelmia suhteessa asianmukaisten

majoituspaikkojen riittävyyteen, mikä liittyy kysymykseen rahoituksen riittävyydestä.

Direktiivin 11 artiklan 5 ja 5 a kohta eivät kuitenkaan edellytä asianmukaisten majoituspaikkojen riittävyyttä koskevien kysymysten ratkaisemista lainsäädäntömuutoksilla. Viranomaisten on tehtäviään hoitaessaan huolehdittava siitä, että muutosdirektiivin mukaiset velvoitteet täyttyvät.

Oikeusministeriö pitää edelleen esityksessä lausuttua perusteltuna.

4.8 Lapsiin liittyvät erityiset näkökohdat

Lapsiasiavaltuutetun kirjallisessa lausunnossa pidetään hallituksen esityksen lapsivaikutusten arviointia puutteellisena ja katsotaan, ettei arviota suhteessa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen tai sen valinnaiseen pöytäkirjaan ole tehty.

Myös sosiaali- ja terveysministeriön kirjallisessa lausunnossa tuodaan esiin vastaavia näkemyksiä. Lausunnossa todetaan, että lapsivaikutusten arvioinnin perustana tulee olla ennen muuta YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan 1 kohdan periaate lapsen edun ensisijaisuudesta.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivulla 72–73 käsiteltyihin esityksen muun muassa lapsiin kohdistuviin vaikutuksiin. Mainituilla sivuilla todetaan muun muassa, että ehdotetun uuden, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan kriminalisoinnin suojelun kohteena voisivat olla myös lapset mutta että voidaan ajatella, että koska keskeisesti ehdotetusta säännöksestä johtuva rangaistavuuden alan laajentuminen tulisi koskemaan työperäistä ihmiskauppaa, käytännössä rangaistavuuden alan laajentamisella suojeltaisiin hyväksikäytöltä pääasiassa aikuisia, ottaen huomioon myös se, että kaikkiin ihmiskauppaa merkitseviin hyväksikäytön muotoihin ei välttämättä ole lähtökohtaisesti vaikeuksitta miellettävissä palvelun käyttäjää. Sijaissynnyttäjäksi saattamisen lisääminen ihmiskauppasäännökseen puolestaan voisi yleisesti suojata sijaissynnytyksen avulla syntyviä lapsia ennalta estämällä hyväksikäyttöä merkitseviä sijaissynnytysjärjestelyjä, joilla voi olla haitallisia vaikutuksia myös sijaissynnytettäville lapsille. Voidaan nimittäin ajatella, että jos hyväksikäyttö paljastuu aiotuille huoltajille sijaissynnyttäjän raskauden aikana, lapsi on vaarassa jäädä ilman huoltajia, jos aiotut

vanhemmat pyrkivät vetäytymään järjestelystä esimerkiksi leimaantumisriskin vuoksi eikä myöskään hyväksikäytön kohteena ollut sijaissynnyttäjä ole motivoitunut hoitamaan lasta.

Oikeusministeriö viittaa myös esityksessä sivulla 64 lausuttuun. Tiedossa ei ole Suomesta ihmiskauppatapauksia, joissa olisi ollut kyse sijaissynnytyksen hyväksikäytöstä.

Oikeusministeriö tuo vielä esiin, että esityksen sivuilla 72–73 tehdyssä lapsivaikutusten arvioinnissa on kyse vain ehdotettavien lainsäädäntömuutosten vaikutusten arvioinnista, ei siis niiden muutosdirektiivin velvoitteiden arvioinnista, joiden osalta esityksessä ei ehdoteta lainsäädäntömuutoksia. Lisäksi oikeusministeriö tuo esiin, että tarkasteltaessa esityksen sivuilla 22–24 muutosdirektiivissä tarkoitettua laittoman adoption hyväksikäyttöä koskevaa ihmiskauppaa esityksessä on tehty YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen edellyttämää lapsen edun arviointia ja viitattu nimenomaisesti lapsen etuun, vaikka esityksessä ei lapsen edun mukaisuuden vaatimuksen perustana nimenomaisesti viitata YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kirjallisessa lausunnossa katsotaan, että lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan tunnistamisen tehostamiseksi, siihen puuttumiseksi, lapsien auttamiseksi ja uudelleen uhriksi joutumisen estämiseksi tarvitaan koulutusta ja ohjeita ja että olisi merkityksellistä, että lakivaliokunta nostaisi mietinnössään esiin alaikäisten ihmiskaupan uhrien erityisen suojelun ja tuen tarpeen.

Monika-Naiset liitto ry:n kirjallisessa lausunnossa katsotaan, että ihmiskaupan uhrien lasten tuen tarve tulee tunnistaa ja huomioida palvelujen suunnittelussa ja resursoinnissa nykyistä paljon paremmin.

Oikeusministeriö pitää tärkeinä esitettyjä huomioita ihmiskaupan lapsiuhrien ja ihmiskaupan uhrien lasten auttamisen merkityksellisyydestä. Muutosdirektiivillä muutettu ihmiskauppadirektiivi (11 artiklan 4 kohta) edellyttää esityksessä sivuilla 38–39 todetusti mekanismia, jonka tarkoituksena on muun muassa ihmiskaupan uhrien varhainen tavoittaminen ja tunnistaminen. Tähän liittyen esityksessä ehdotetaan vastaanottolain muuttamista, jota koskevissa säännöskohtaisissa perusteluissa tuodaan esiin myös NRM-käsikirja (Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita 2025:5), jota on mahdollista varsin laajasti hyödyntää. Muutosdirektiivistä voidaan myös nostaa esiin sen johdanto-osan 23 kappale, jossa todetaan, että lapsia pidetään yhtenä kaikkein haavoittuvimmista ihmiskauppaan osallistuvien järjestäytyneiden rikollisryhmien kohderyhmistä.

Lapsiasiavaltuutetun kirjallisessa lausunnossa katsotaan, että direktiivin 13 artiklaa (ihmiskaupan lapsiuhreille annettavaa apua, tukea ja suojelua koskeva yleinen säännös) koskien ihmiskaupan lapsiuhrien rikosilmoitusmenettelyjen lapsiystävällisyyttä ja saavutettavuutta ei olisi selvitetty asianmukaisesti, kun esityksessä todetaan, että ”*Ilmoitusmenettelyjen turvallisuudesta tai saatavuudesta nimenomaisesti lasten näkökulmasta ei ole tehty erillistä selvitystä. Kyse ei kuitenkaan ole asiasta, joka välttämättä edellyttäisi lainsäädäntömuutoksia. Johtopäätöksenä edellä todetusta voidaan todeta, ettei artikla edellytä lainsäädännön muuttamista.*” ja että rikosilmoituksen tekemiseksi verkossa lapsen tarvitsemat pankkitunnukset tai varmennekortti saattavat rajata rikosilmoituksen tekemistä.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivulla 45 lausuttuun. Mainitulla sivulla todetaan muun muassa seuraavaa:

> 13 artiklaan on muutosdirektiivillä lisätty uusi 3 kohta, jonka mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että direktiivin mukaiset rikoksen ilmoitusmenettelyt ovat turvallisia, ne suoritetaan luottamuksellisesti kansallisen lainsäädännön mukaisesti, ne on suunniteltu lapsiystävällisesti, ne ovat lasten saatavilla ja niissä käytetty kieli vastaa lapsiuhrien ikää ja kehitystasoa.
>
> Suomessa rikoksesta voi ilmoittaa poliisille kuka tahansa. Lapseen kohdistuvasta rikoksesta, kuten ihmiskaupparikoksesta, poliisille voi siten ilmoittaa lapsi itse tai joku muu lapsen puolesta tai yhdessä lapsen kanssa. Rikosilmoitus on mahdollista tehdä poliisille joko puhelimitse, henkilökohtaisesti poliisilaitoksella käymällä tai käyttämällä sähköistä rikosilmoitusjärjestelmää. Lasten tekemien rikosilmoitusten kirjaamiseksi poliisin henkilökunnasta löytyy erityisesti lasten puhuttamiseen sekä kohtaamiseen varta vasten koulutuksen saaneita osaajia.

Oikeusministeriö pitää edelleen perusteltuna esityksessä tehtyä johtopäätöstä siitä, ettei artiklan muuttaminen edellytä lainsäädäntömuutoksia.

4.9 Resurssikysymykset

Helsingin poliisilaitoksen kirjallisessa lausunnossa tuodaan esiin, että pääosa seksiperäisen ihmiskaupan esitutkinnoista keskittyy päätekijöihin, ei prostituoitujen asiakkaisiin. Lausunnossa

katsotaan, että ehdotettu uusi kriminalisointi (ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö) vaatisi kokonaan erillisen tutkinnan erotettuna päärikoksesta ja että työmäärän lisäys poliisille olisi huomattava.

Lisäksi Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNIn ja yhdenvertaisuusvaltuutetun (kirjallisissa lausunnoissa esitetään huoli siitä, missä määrin uuden kriminalisoinnin mukaisia hyväksikäyttörikoksia tullaan tutkimaan. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitäisi tärkeänä, että lakivaliokunta edellyttäisi mietinnössään ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan uuden sääntelyn soveltamisen sekä mahdollisten soveltamisen käytännön esteiden seurantaa ja arviointia tietyn ajan kuluessa.

> **Oikeusministeriö** painottaa, että kaikkia rikoksina rangaistavaksi säädettyjä tekoja tulee lähtökohtaisesti tutkia ja käsitellä rikosprosessiketjussa siten, että kriminalisoinnit tulevat niiden kattamissa tilanteissa käytännössä sovellettaviksi ja säädetty rikosvastuu toteutuu.
>
> Lisäksi oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä sivuilla 79–80 lausuttuun. Esityksessä tuodaan esiin lähtökohta, jonka mukaan ehdotettavan uuden kriminalisoinnin kattamia tekoja käsiteltäisiin yhdessä ihmiskaupparikosten kanssa, millä olisi myös lisääntyvää työmäärää merkittävästi vähentävä vaikutus.

Monika-Naiset liitto ry:n kirjallisessa lausunnossa todetaan, että jos direktiivin edellyttämän erikoistuneen avun ja tuen katsotaan Suomessa toteutuvan osittain järjestöjen tuottamien palvelujen avulla, niiden palvelujen jatkuvuus on turvattava. Lausunnossa tuodaan esiin, että tällaista tukityötä tekevien järjestöjen rahoitukseen mahdollisesti kohdistuvat leikkaukset voivat vähentää juuri sitä erityisosaamista ja palvelukapasiteettia, johon järjestelmän toimivuus osittain perustuu.

Myös Rikosuhripäivystyksen kirjallisessa lausunnossa korostetaan direktiivin 11 artiklan mukaisen uhrien tunnistamisvelvoitteen täyttämistä ja siitä syystä myös järjestölähtöisen tukityön pysyvän resursoinnin välttämättömyyttä. Lausunnossa tuodaan esiin, että Rikosuhripäivystyksen ihmiskaupan uhrien erityistukipalvelu tavoittaa sellaisia ihmiskaupan uhreja, jotka eivät ole vielä viranomaispalveluiden tiedossa, ja auttaa vuosittain useita kymmeniä asiakkaita esimerkiksi tutkintapyynnön tekemisessä poliisille, joista usea tapaus on johtanut tuomioonkin. Rikosuhripäivystys pitäisi tarpeellisena luoda sellainen pysyvä rahoitusmekanismi, joka mahdollistaisi 11 artiklan 11 mukaisen työn myös järjestöjen osalta.

Oikeusministeriö pitää ihmiskaupan uhrien auttamiseen osallistuvien järjestöjen roolin korostamista tärkeänä. Oikeusministeriö viittaa esityksen sivuilla 37–38, 52 ja 54 lausuttuun. Mainituilla sivuilla todetaan muun muassa seuraavaa. Muutosdirektiivillä muutetun, ihmiskaupan uhrien auttamista ja tukemista koskevan 11 artiklan 4 kohta edellyttää, että jäsenvaltiot luovat laeilla, asetuksilla tai hallinnollisilla määräyksillä yhden tai useamman mekanismin, jonka tarkoituksena on uhrien varhainen tavoittaminen ja tunnistaminen, tunnistettujen ja oletettujen uhrien auttaminen ja tukeminen yhteistyössä alan tukijärjestöjen kanssa. Lisäksi artiklan erikoistunutta apua ja tukea koskevan 1 kohdan kannalta merkityksellisiä ovat myös järjestöjen tuottamat apu ja tuki. Lisäksi muun muassa muutosdirektiivillä muutetussa 19 artiklassa (Kansalliset ihmiskaupan torjunnan koordinaattorit tai vastaavat mekanismit ja riippumattomat elimet) mainitaan kansalaisjärjestöt: artiklan 1 kohta edellyttää, että kansallisen ihmiskaupan torjunnan koordinaattori tai vastaavan mekanismi toimii yhdessä muun muassa alalla toimivien asiaankuuluvien kansalaisjärjestöjen kanssa. Kansalaisjärjestöillä on merkittävä rooli ihmiskaupan uhrien tunnistamisessa, ihmiskaupan suuntausten arvioinnissa sekä tilastojen kokoamisessa.

5 Rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 58 §:ään ehdotettavaa muutosta koskeva yhteensovittamistarve hallituksen esityksen HE 98/2026 vp kanssa

Hallituksen esityksen 4. lakiehdotus sisältää muun muassa ehdotuksen rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain salaisten pakkokeinojen käyttämistä koskevan 58 pykälän 3 momentin 2 ja 3 kohdan muuttamisesta:

58 §
Salaisten pakkokeinojen käyttäminen

— —

Rajavartiolaitoksella on oikeus:

— —

2) televalvontaan selvitettäessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta tai törkeää laittoman

saaliin kätkemistä *tai ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä*, 4 momentissa säädetyin poikkeuksin;

3) muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa selvitettäessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, *tämän pykälän* 4 momentissa säädetyin poikkeuksin, *taikka ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä tai* suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvää kätkemisrikosta;

— —

Hallituksen esityksessä sivulla 105 todetaan seuraavaa: ”*Hallituksen esityksessä laiksi pakkokeinolain 2 ja 10 luvun muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 98/2026 vp) ehdotetaan pakkokeinolain 10 luvun sekä Tullin ja Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalakien yhteensovittamista siten, että jatkossa salaisista pakkokeinoista säädettäisiin pakkokeinolain 10 luvussa myös Tullin ja Rajavartiolaitoksen osalta. Kyse olisi teknisistä lakimuutoksista siten, että rikoksen selvittämisvaihetta koskien salaisten pakkokeinojen käyttämisestä ei enää säädettäisi mainituissa rikostorjuntalaeissa vaan pakkokeinolain 10 luvussa. Näin ollen nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä ehdotettava muutos rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 58 §:ään kohdistuisi edellä mainitun hallituksen esityksen (HE 98/2026 vp) ehdotuksen mukaisesti pakkokeinolain 10 luvun uuteen 1 a §:ään. Vaikka viitatun esityksen (HE 98/2026 vp) 11.1 jaksossa todetaan, ettei yhteensovittamistarvetta olisi näiden esitysten välillä, nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen jatkovalmistelussa tehdyn muutosehdotuksen johdosta hallituksen esitysten yhteensovittaminen on tarpeen edellä mainitulta osin.*”

Oikeusministeriö toteaa edellä sanotun johdosta, että nyt kyseessä olevan, ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevan hallituksen esityksen mukaisten lakiehdotusten käsittelyn päättyessä ja säädettävien lakien tullessa voimaan todennäköisesti aikaisemmin kuin lait pakkokeinolain muutoksia koskevan hallituksen esityksen HE 98/2026 vp pohjalta tulisi säädettäessä aikanaan mainitun pakkokeinolain muutoksia koskevan hallituksen esityksen HE 98/2026 vp pohjalta lakeja huomioida seuraavaa. Pakkokeinolain muutoksia koskevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan kumottavaksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 4 luku, johon nyt kyseessä olevassa hallituksen esityksessä muutettavaksi ehdotettava 58 § sisältyy. Oikeusministeriö katsoo tässä vaiheessa, että kumottaessa mainittu pykälä tulisi siihen nyt kyseessä olevan ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevassa hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset huomioida pakkokeinolain

muutoksia koskevassa hallituksen esityksessä ehdotetussa pakkokeinolain 10 luvun uudessa 1 a §:ssä alla olevasti (muutosehdotukset suhteessa hallituksen esityksessä HE 98/2026 vp ehdotettuun alleviivattuina ja lihavoituina). Lopullinen yhteensovittaminen tulee kuitenkin tehdä pakkokeinolain muuttamista koskevan esityksen eduskuntakäsittelyssä.

”1 a §
Rajavartiolaitoksen toimivaltuudet

Rajavartiolaitoksen käytössä eivät ole peitetoiminta ja valeosto, lukuun ottamatta yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa ja yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa.

Rajavartiolaitoksella on oikeus:
1) telekuunteluun ja tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta vain selvitettäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa;
2) televalvontaan selvitettäessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä **tai ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä** 3 momentissa säädetyin poikkeuksin;
3) muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa selvitettäessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta**, tämän pykälän** 3 momentissa säädetyin poikkeuksin, **taikka ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä tai** suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvää kätkemisrikosta;
4) henkilön tekniseen seurantaan selvitettäessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta 3 momentissa säädetyin poikkeuksin.

Rajavartiolaitoksella ei ole oikeutta televalvontaan, henkilön tekniseen seurantaan ja muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa selvitettäessä:
1) rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 30 tai 31 §:ssä tarkoitettua sotilaskurinpitomenettelyn alaisen henkilön epäiltyä syyllistymistä

sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:ssä tarkoitettuun sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen tai Rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön epäiltyä syyllistymistä rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun virkarikokseen;
2) rikoslain 16 luvun 1 §:ssä tarkoitettua virkamiehen väkivaltaista vastustamista ja 14 §:ssä tarkoitettua törkeää lahjuksen antamista;
3) laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvää rikoslain 25 luvun 4 §:ssä tarkoitettua panttivangin ottamista ja 4 a §:ssä tarkoitettua panttivangin ottamisen valmistelua;
4) Rajavartiolaitokseen kohdistuvia rikoslain 34 luvussa tarkoitettuja yleisvaarallisia rikoksia.

Rajavartiolaitoksen suorittaessa rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 5 §:ssä tarkoitettua muuta esitutkintaa salaisista pakkokeinoista ei ole rajavartiomiehen käytettävissä telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, peitelty tiedonhankinta, henkilön tekninen seuranta, peitetoiminta, valeosto eikä tietolähteen ohjattu käyttö.”